

แผนการใช้ที่ดินตำบลบ้านเหล่า อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

สถานีพัฒนาที่ดินขอนแก่น สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 5
กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
กันยายน 2567

แผนการใช้ที่ดินตำบลบ้านเหล่า
อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

สถานีพัฒนาที่ดินขอนแก่น สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 5
กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

คำนำ

การจัดทำแผนการใช้ที่ดินดำเนินการตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 72 (1) ที่ได้บัญญัติให้มีการวางแผนการใช้ที่ดินให้เหมาะสมกับศักยภาพของที่ดินตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยแผนการใช้ที่ดินตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น ได้นำแนวคิดของ “องค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ (Food and Agriculture Organization of the United Nations: FAO) และ โครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Environment Programme: UNEP) มาปรับใช้ คือความเหมาะสมทางกายภาพ ความเหมาะสมทางเศรษฐกิจ การยอมรับจากสังคม การสร้างความยั่งยืน ให้สิ่งแวดล้อม และเสนอทางเลือกการใช้ที่ดิน ร่วมกับวิธีการที่เป็นอื่น ๆ เช่น กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (Participatory Rural Appraisal: PRA) การประเมินคุณภาพที่ดิน เป็นต้น

สถานีพัฒนาที่ดินขอนแก่น สำนักงานพัฒนาที่ดิน เขต 5 ร่วมกับกองนโยบายและแผนการใช้ที่ดิน ในการดำเนินงานวางแผนการใช้ที่ดินระดับตำบล โดยพิจารณาภาพรวมของสภาพปัญหาในด้านต่างๆ ทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลนำไปสู่การวางแผนการใช้ที่ดินที่สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (PRA) ในการระบุปัญหา ความต้องการ ของเกษตรกรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งนี้ สผด. ได้จัดทำแผนกิจกรรม/โครงการ เพื่อขับเคลื่อนแผนการใช้ที่ดินให้ เป็นรูปธรรมเพื่อให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีการใช้ที่ดินอย่างถูกต้องเหมาะสม รักษาสภาพแวดล้อมและ อนุรักษ์ทรัพยากรในชุมชนให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

สถานีพัฒนาที่ดินขอนแก่น

กันยายน 2567

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	ข
สารบัญตาราง	ง
สารบัญรูป	จ
บทที่ 1 บทนำ	1-1
1.1 ความสำคัญของการวางแผนการใช้ที่ดิน	1-1
1.2 หลักการและเหตุผล	1-1
1.3 วัตถุประสงค์	1-1
1.4 ระยะเวลาและสถานที่ดำเนินงาน	1-2
1.5 ขั้นตอนการดำเนินงาน	1-2
1.6 วิสัยทัศน์ของตำบล	1-3
บทที่ 2 ข้อมูลทั่วไป	2-1
2.1 ที่ตั้งและอาณาเขต	2-1
2.2 การแบ่งส่วนการปกครอง	2-3
2.3 สภาพภูมิประเทศ	2-3
2.4 สภาพภูมิอากาศ	2-3
2.5 สภาพการใช้ที่ดินในปัจจุบัน	2-6
2.6 สภาพเศรษฐกิจและสังคม	2-10
บทที่ 3 สถานภาพของทรัพยากรธรรมชาติ	3-1
3.1 ทรัพยากรป่าไม้	3-1
3.2 ทรัพยากรน้ำ	3-1
3.3 ทรัพยากรดิน	3-2
บทที่ 4 กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (Participatory Rural Appraisal: PRA)	4-1
4.1 การวิเคราะห์ผลจากการจัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (PRA)	4-1
4.2 ระบบการปลูกพืชในปัจจุบัน	4-5

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5	การประเมินคุณภาพที่ดิน
5.1	หลักการประเมินคุณภาพที่ดินด้านกายภาพ
5.2	พืชเศรษฐกิจที่สำคัญของตำบล
5.3	ระดับความเหมาะสมของที่ดิน
บทที่ 6	แผนการใช้ที่ดิน
6.1	การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการจัดทำแผนการใช้ที่ดินระดับตำบล
6.2	แผนการใช้ที่ดิน
บทที่ 7	การขับเคลื่อนแผนการใช้ที่ดิน
7.1	ขั้นตอนการดำเนินงาน
7.2	กิจกรรมที่จะดำเนินการของกรมพัฒนาที่ดิน
7.3	กิจกรรมที่จะดำเนินงานของหน่วยงานอื่น
7.4	ความต้องการของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
เอกสารอ้างอิง	อ-1
ภาคผนวก	ผ-1

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2-1 สถิติภูมิอากาศ ณ สถานีตรวจอากาศเกษตรอำเภอน้ำพระ จังหวัดขอนแก่น ¹	2-5
2-2 สภาพการใช้ที่ดิน ตำบลบ้านเหล่า อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น	2-7
2-3 จำนวนประชากรและครัวเรือน ตำบลบ้านเหล่า อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ปี 2566	2-10
2-4 จำนวนและสัดส่วนครัวเรือน ตำบลบ้านเหล่า อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ปี 2566	2-11
2-5 รายได้-รายจ่ายเฉลี่ยครัวเรือน ตำบลบ้านเหล่า อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ปี 2566	2-12
3-1 สมบัติดิน ตำบลบ้านเหล่า อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น	3-4
5-1 ตัวอย่างการประเมินคุณภาพที่ดินด้านกายภาพของประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดิน	5-2
5-2 ชั้นความเหมาะสมทางกายภาพของดิน ตำบลบ้านเหล่า อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น	5-3
6-1 เขตการใช้ที่ดิน ตำบลบ้านเหล่า อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น	6-5
7-1 กิจกรรมที่จะดำเนินการของกรมพัฒนาที่ดิน	7-7
7-2 กิจกรรมที่จะดำเนินการของหน่วยงานอื่น	7-10
7-3 เป้าหมายการดำเนินงานและงบประมาณโครงการนำร่อง ตำบลบ้านเหล่า อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น แผน 5 ปี (พ.ศ. 2568-2572)	7-13

สารบัญรูป

รูปที่	หน้า
1-1 กรอบการวางแผนการใช้ที่ดินระดับตำบล	1-4
2-1 ที่ตั้งและอาณาเขต ตำบลบ้านเหล่า อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น	2-2
2-2 สมุดรของน้ำเพื่อการเกษตร จังหวัดขอนแก่น	2-6
2-3 สภาพการใช้ที่ดินตำบลบ้านเหล่า อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น	2-9
3-1 ทรัพยากรดินตำบลบ้านเหล่า อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น	3-5
4-1 การวิเคราะห์สถานการณ์โดยระบบ DPSIR ของตำบลบ้านเหล่า อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น	4-4
4-2 ระบบการปลูกพืชในปัจจุบัน ตำบลบ้านเหล่า อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น	4-5
6-1 เขตการใช้ที่ดินตำบลบ้านเหล่า อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น	6-7
7-1 การชะล้างพังทลายของดินในเขตการใช้ที่ดิน ตำบลบ้านเหล่า อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น	7-6

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของการวางแผนการใช้ที่ดิน

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 72 รัฐพึงดำเนินการเกี่ยวกับที่ดิน ทรัพยากรน้ำ และพลังงาน ดังต่อไปนี้

(1)วางแผนการใช้ที่ดินของประเทศ ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และศักยภาพของที่ดิน ตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน

1.2 หลักการและเหตุผล

ปัจจุบันกรมพัฒนาที่ดินได้ดำเนินการวางแผนการใช้ที่ดินระดับประเทศเรียบร้อยแล้ว ซึ่งเป็นการวางกรอบเชิงนโยบายมุ่งเน้นการพัฒนาด้านการเกษตรให้เกิดความสมดุลและยั่งยืนและในขณะเดียวกันต้องอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควบคู่กับการรักษาคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม แต่ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์ที่ดินในระดับพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพและรักษาฐานการผลิตด้านทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนตลอดห่วงโซ่อุปทาน แผนการใช้ที่ดินระดับตำบลจึงถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานดังกล่าว

ทั้งนี้กรมพัฒนาที่ดินได้จัดทำแผนปฏิบัติการการกรมพัฒนาที่ดินระยะ 5 ปี (พ.ศ.2566-2570) เพื่อให้บรรลุตามวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ “เป็นองค์กรอัจฉริยะทางดิน เพื่อขับเคลื่อนการใช้ที่ดินอย่างเหมาะสม 15 ล้านไร่ ภายในปี 2570” ซึ่งในส่วนของประเทศในการพัฒนาที่ 2 บริหารจัดการทรัพยากรดินและที่ดินด้วยชุดข้อมูลที่มีมูลค่าสูง (High Value Dataset) ซึ่งมีเป้าหมาย คือ การนำชุดดินที่มีมูลค่าสูงไปใช้ในการบริหารจัดการทางการเกษตร ในส่วนของตัวชี้วัด ซึ่งบริหารจัดการทรัพยากรดินและที่ดินบนพื้นฐานของชุดข้อมูลที่มีมูลค่าสูง ร้อยละ 100 กลยุทธ์ที่ 2 ยุทธศาสตร์แผนการใช้ที่ดินไปสู่การปฏิบัติ ได้กำหนดให้ร้อยละของแผนการใช้ที่ดินระดับตำบลที่จัดทำแล้วเสร็จทั่วประเทศ ภายใน ปี 2570 (ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80) เป็นตัวชี้วัดหนึ่งของกลยุทธ์ดังกล่าว

1.3 วัตถุประสงค์

1.3.1 เพื่อรักษาเสถียรภาพของทรัพยากรให้เกิดความสมดุลและยั่งยืนภายใต้การพัฒนาด้านต่าง ๆ ของตำบล

1.3.2 เพื่อให้การใช้ที่ดินมีผลตอบแทนสูงสุดต่อหน่วยเนื้อที่อย่างยั่งยืน

1.3.3 เพื่อให้เกิดการกำหนดแผนงาน โครงการ กิจกรรม ที่สอดคล้องกับแผนการใช้ที่ดินที่กำหนดขึ้น และอยู่บนหลักการของโมเดลเศรษฐกิจ BCG (Bio – Circular – Green Economy: BCG Model)

1.4 ระยะเวลาและสถานที่ดำเนินงาน

1.4.1 ระยะเวลา 1 ตุลาคม 2566–30 กันยายน 2567

1.4.2 สถานที่ ตำบลบ้านเหล่า อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

1.5 ขั้นตอนการดำเนินงาน

1.5.1 รวบรวมข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ ประกอบด้วย

1) ด้านกายภาพ ได้แก่ ทรัพยากรดิน ทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรป่าไม้ ภูมิอากาศ สภาพการใช้ที่ดิน เขตป่าไม้ตามกฎหมายและมติคณะรัฐมนตรี

2) ด้านเศรษฐกิจและสังคม เช่น การถือครองที่ดิน ลักษณะทางเศรษฐกิจของตำบล จำนวนประชากร เป็นต้น

3) ด้านนโยบายและข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ยุทธศาสตร์ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 ยุทธศาสตร์ภาค แผนพัฒนากลุ่มจังหวัด แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ แผนพัฒนาท้องถิ่น 4 ปี ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลตำบลหรือ องค์การบริหารส่วนตำบล

1.5.2 จัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (Participatory Rural Appraisal : PRA) เพื่อรับฟังความคิดเห็น ประเด็นปัญหา ความต้องการด้านต่าง ๆ ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและเกษตรกรในตำบล

1.5.3 ประเมินคุณภาพของที่ดินของพืชเศรษฐกิจหลักและพืชทางเลือกที่มีมูลค่าของตำบล

1.5.4 สังเคราะห์ข้อมูลจากข้อ 1.5.1 ถึง 1.5.3 เพื่อใช้ประกอบการวางแผนการใช้ที่ดิน

1.5.5 กำหนด (ร่าง) แผนการใช้ที่ดินระดับตำบล

1.5.6 รับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อ (ร่าง) แผนการใช้ที่ดินที่กำหนดขึ้น

1.5.7 ปรับปรุง (ร่าง) แผนการใช้ที่ดินเพื่อจัดทำแผนการใช้ที่ดินฉบับสมบูรณ์

1.5.8 นำแผนการใช้ที่ดินเข้าสู่คณะทำงานวิชาการของเขตฯ เพื่อตรวจสอบความครบถ้วน/สมบูรณ์ของเนื้อหาและองค์ประกอบ

1.5.9 เผยแพร่แผนการใช้ที่ดินเพื่อนำไปสู่การขับเคลื่อนการดำเนินงาน ประกอบด้วย

1) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น นำแผนการใช้ที่ดินที่จัดทำขึ้นไปประกอบการจัดทำแผนการพัฒนาของตำบล เพื่อนำไปสู่การของงบประมาณที่มีความสอดคล้องกับศักยภาพด้านการผลิตและสถานภาพของทรัพยากรของตำบล

2) กรมพัฒนาที่ดิน โดยสถานีพัฒนาที่ดิน กำหนดแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม ที่สอดคล้องกับแผนการใช้ที่ดินที่กำหนดขึ้นในแต่ละเขตและสามารถใช้ประกอบการของงบประมาณในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นที่ยอมรับ

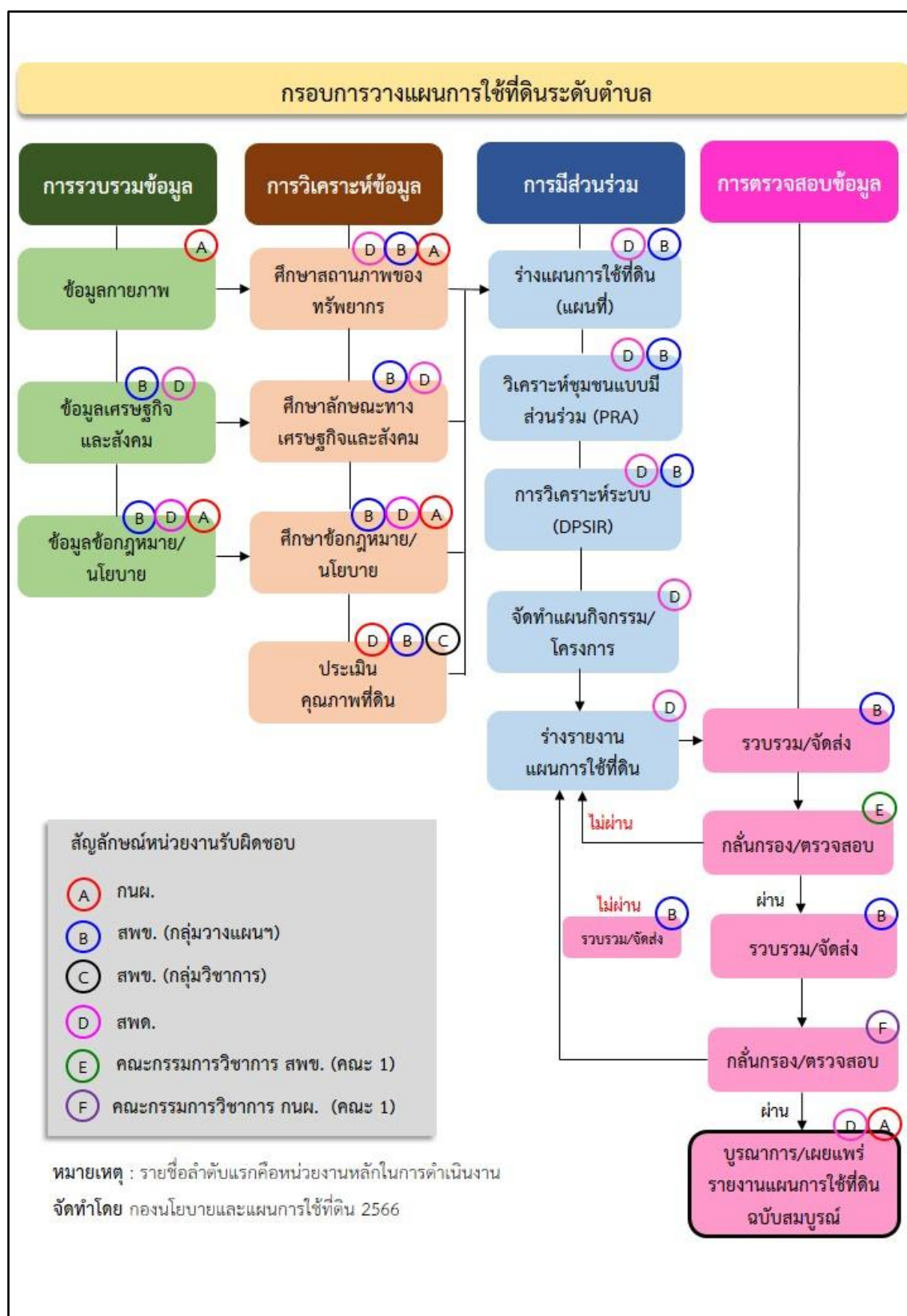
3) หน่วยงานราชการอื่น ๆ สามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม ที่สอดคล้องกับแผนการใช้ที่ดินที่กำหนดขึ้นในแต่ละเขต

จากขั้นตอนที่กล่าวข้างต้นสามารถจัดทำกรอบการวางแผนการใช้ที่ดินระดับตำบลแสดงดังรูปที่ 1-1

1.6 วิสัยทัศน์ของตำบล

“พัฒนาคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจแบบพอเพียงและยั่งยืน ชุมชนเข้มแข็ง มีความอยู่ดีมีสุข เป็นชุมชนน่าอยู่อย่างยั่งยืน พัฒนาประชาชนสู่อาเซียน” (องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเหล่า, 2566)

รูปที่ 1-1 กรอบการวางแผนการใช้ที่ดินระดับตำบล

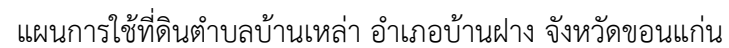
บทที่ 2

ข้อมูลทั่วไป

2.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

ตำบลบ้านเหล่า อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของอำเภอบ้านฝาง มีพื้นที่ประมาณ 37.42 ตารางกิโลเมตร หรือ 23,389 ไร่ โดยมีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้ (รูปที่ 2-1)

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลบ้านฝาง อำเภอบ้านฝาง ตำบลบ้านทุ่ม อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ตำบลพระยืน อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ตำบลบ้านหว้า อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ตำบลโนนซ้อง ตำบลปามะนาว อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

2.2 การแบ่งส่วนการปกครอง

ตำบลบ้านเหล่า อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น แบ่งส่วนการปกครองออกเป็น 14 หมู่บ้าน ดังนี้

หมู่ที่ 1 บ้านหนองบัว	หมู่ที่ 8 บ้านกระพี
หมู่ที่ 2 บ้านหนองขาด	หมู่ที่ 9 บ้านโนนเขวา
หมู่ที่ 3 บ้านเหล่า	หมู่ที่ 10 บ้านค้อ
หมู่ที่ 4 บ้านเขื่อน	หมู่ที่ 11 บ้านบึงสวาง
หมู่ที่ 5 บ้านหนองสวรรค์	หมู่ที่ 12 บ้านแดง
หมู่ที่ 6 บ้านแดง	หมู่ที่ 13 บ้านหนองสุขเจริญ
หมู่ที่ 7 บ้านหนองแวง	หมู่ที่ 14 บ้านใหม่สุขสันติ

2.3 สภาพภูมิประเทศ

ลักษณะพื้นที่ทั่วไปส่วนใหญ่เป็นที่ดอน มีสภาพพื้นที่ราบเรียบถึงค่อนข้างราบเรียบ และลูกคลื่นลอนลาด เล็กน้อย มีลำน้ำ ลำห้วยไหลผ่านที่สำคัญ เช่น ห้วยแดง ห้วยน้ำจัน ห้วยยาง ห้วยเหนือ ห้วยใหญ่

2.4 สภาพภูมิอากาศ

จากการศึกษาสถิติภูมิอากาศคาบ 30 ปี (พ.ศ.2537-2566) พบว่าตำบลบ้านเหล่า อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น มีรายละเอียดดังนี้

2.4.1 อุณหภูมิ

มีอุณหภูมิโดยเฉลี่ยทั้งปี 27.1 องศาเซลเซียส อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ย 36.1 องศาเซลเซียส ในเดือนเมษายน และอุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ย 18.0 องศาเซลเซียส ในเดือนมกราคม

2.4.2 ปริมาณน้ำฝน

มีปริมาณน้ำฝนรวมทั้งปี 1,269.7 มิลลิเมตร มีฝนตกประมาณ 114 วัน เดือนที่มีฝนตกมากที่สุด ในเดือนกันยายน มีปริมาณฝน 255.2 มิลลิเมตร และมีฝนตกประมาณ 18 วัน

2.4.3 สมดุลน้ำเพื่อการเกษตร

จากข้อมูลสถิติภูมิอากาศในคาบ 30 ปี (พ.ศ.2537-2566) ณ สถานีตรวจอากาศจังหวัดขอนแก่น ได้นำมาวิเคราะห์สมดุลของน้ำเพื่อการเกษตร ซึ่งเป็นการวิเคราะห์หาช่วงฤดูกาลเพาะปลูกพืช ตลอดจนช่วงระยะเวลาที่พืชเสี่ยงต่อการขาดน้ำ ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ คือ ปริมาณน้ำฝน และศักยภาพการคายระเหยน้ำอ้างอิง (ET_o) ซึ่งคำนวณด้วยโปรแกรม Cropwat for Windows Version 8.0 โดยใช้สมการ Penman-Monteith สามารถสรุปสมดุลของน้ำเพื่อการเกษตรในเขตอาศัยน้ำฝนได้ดังนี้

ช่วงที่เหมาะสมต่อการปลูกพืช เป็นช่วงที่ค่าปริมาณน้ำฝนมากกว่าค่า 0.5 การระเหยจากผิวดิน และการคายน้ำของพืช เป็นช่วงที่ดินมีความชุ่มชื้นพอเหมาะต่อการเพาะปลูกพืช ซึ่งช่วงนี้เริ่มตั้งแต่ต้นเดือนเมษายนถึงต้นเดือนพฤศจิกายน

ช่วงที่มีน้ำมากเกินไป เป็นช่วงที่ค่าปริมาณน้ำฝนมากกว่าค่าการระเหยจากผิวดินและการคายน้ำของพืช ซึ่งช่วงนี้เริ่มตั้งแต่ต้นพฤษภาคมถึงต้นเดือนตุลาคม

ช่วงขาดน้ำ เป็นช่วงฤดูแล้งที่ค่าปริมาณน้ำฝนน้อยกว่าค่า 0.5 การระเหยจากผิวดินและการคายน้ำของพืช ซึ่งพืชอาจเสียหายจากการขาดแคลนน้ำได้ ซึ่งช่วงนี้เริ่มตั้งแต่ต้นเดือนพฤศจิกายนถึงปลายเดือนมีนาคม (ตารางที่ 2-1 และรูปที่ 2-2)

แผนการใช้ที่ดินตำบลบ้านเหล่า อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

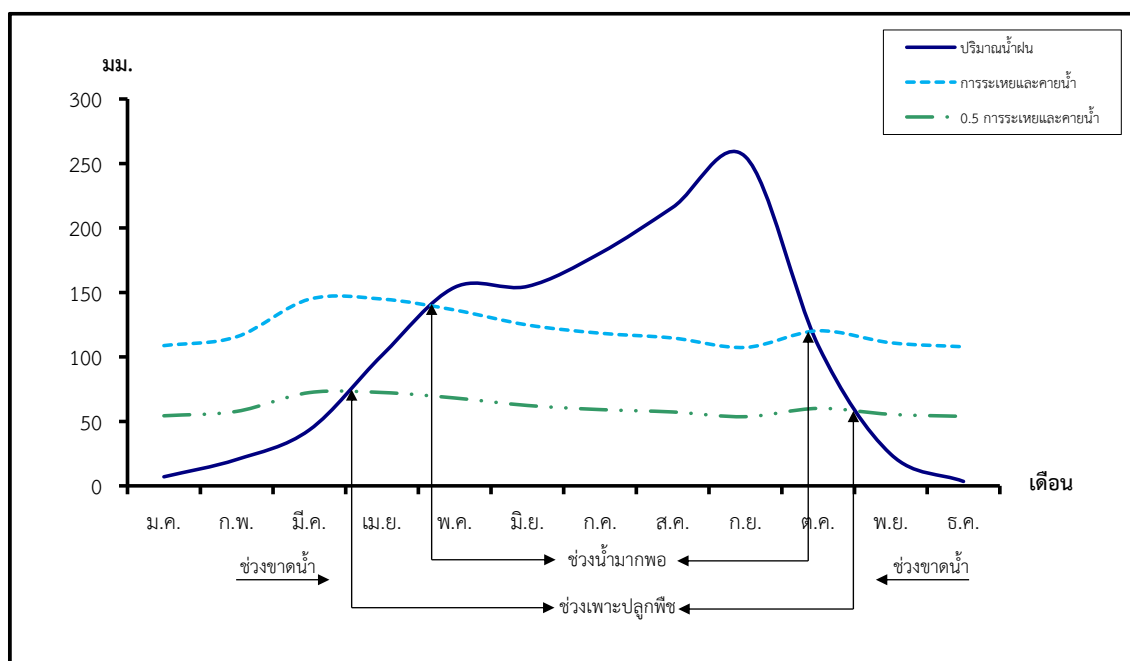
ตารางที่ 2-1 สถิติภูมิอากาศ ณ สถานีตรวจอากาศจังหวัดขอนแก่น¹

เดือน	อุณหภูมิ (°ซ.)			ความชื้นสัมพัทธ์ (%)	ปริมาณน้ำฝน (มม.)	จำนวนวันที่ฝนตก (วัน)	ศักยภาพการคายระเหยน้ำ ² (มม.)	ปริมาณฝนใช้การ ² (มม.)
	ต่ำสุด	สูงสุด	เฉลี่ย					
ม.ค.	16.8	31.0	23.2	71.0	7.6	1.8	92.7	7.5
ก.พ.	19.1	33.2	25.5	68.0	23.5	3.0	99.1	22.6
มี.ค.	22.5	35.5	28.4	66.0	42.4	5.4	124.9	39.5
เม.ย.	24.5	36.5	29.8	68.0	95.1	7.6	135.9	80.6
พ.ค.	25.0	35.1	29.3	77.0	171.4	14.1	130.8	124.4
มิ.ย.	25.3	34.2	29.1	78.0	148.3	14.3	117.0	113.1
ก.ค.	24.8	33.0	28.3	81.0	165.2	16.0	109.4	121.5
ส.ค.	24.5	32.4	27.8	84.0	191.3	17.4	107.9	132.7
ก.ย.	24.1	32.3	27.5	86.0	244.4	18.4	103.5	148.8
ต.ค.	22.8	32.1	26.9	83.0	104.4	9.1	110.1	87.0
พ.ย.	20.5	32.2	25.7	76.0	19.3	2.7	98.1	18.7
ธ.ค.	17.4	30.8	23.4	72.0	7.3	0.9	90.5	7.2
เฉลี่ย	22.3	33.2	27.1	75.8	-	-	-	-
รวม	-	-	-	-	1,220.2	110.7	1,319.9	903.6

หมายเหตุ : ¹เป็นสถานีตรวจอากาศที่ใกล้พื้นที่ตำบลมากที่สุด

²จากการคำนวณโดยโปรแกรม Cropwat for Windows Version 8.0

ที่มา : กรมอุตุนิยมวิทยา (2567)

รูปที่ 2-2 สมดุลของน้ำเพื่อการเกษตร จังหวัดขอนแก่น

2.5 สภาพการใช้ที่ดินปัจจุบัน

จากฐานข้อมูลของกองนโยบายและแผนการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน (2567) พบว่า สภาพการใช้ที่ดินตำบลบ้านเหล่า อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งสำรวจโดยกลุ่มวิเคราะห์สภาพการใช้ที่ดิน ประกอบด้วยประเภทการใช้ที่ดินต่าง ๆ ดังนี้

2.5.1 พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง มีเนื้อที่ 2,432 ไร่ หรือร้อยละ 10.40 ของเนื้อที่ตำบล

2.5.2 พื้นที่เกษตรกรรมมีเนื้อที่ 18,915 ไร่ หรือร้อยละ 80.86 ของเนื้อที่ตำบล ประกอบด้วยการใช้ประโยชน์ที่ดินด้านเกษตรกรรมต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- 1) พื้นที่นา มีเนื้อที่ 17,384 ไร่ หรือร้อยละ 74.32 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ นาข้าว นาไร่ นาข้าว+พืชผัก
- 2) พืชไร่ มีเนื้อที่ 1,208 ไร่ หรือร้อยละ 5.17 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ มันสำปะหลัง อ้อย ไร่ร้าง
- 3) ไม้ยืนต้น มีเนื้อที่ 179 ไร่ หรือร้อยละ 0.77 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ ยูคาลิปตัส สัก
- 4) ไม้ผล มีเนื้อที่ 52 ไร่ หรือร้อยละ 0.21 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ ไม้ผลร้าง/เสื่อมโทรม ไม้ผลผสม มะม่วง
- 5) พืชสวน มีเนื้อที่ 7 ไร่ หรือร้อยละ 0.03 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ พืชผัก

6) พุ่มหญ้าเลี้ยงสัตว์และโรงเรือนเลี้ยงสัตว์ มีเนื้อที่ 14 ไร่ หรือร้อยละ 0.06 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ โรงเรือนเลี้ยงโค กระบือ และม้า

7) สถานที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ มีเนื้อที่ 71 ไร่ หรือร้อยละ 0.30 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ สถานที่เพาะเลี้ยงปลา สถานที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำร้าง

2.5.3 พื้นที่ป่าไม้ มีเนื้อที่ 252 ไร่ หรือร้อยละ 1.08 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ ป่าผลัดใบสมบูรณ์ ป่าผลัดใบรกร้าง

2.5.4 พื้นที่แหล่งน้ำ มีเนื้อที่ 1,360 ไร่ หรือร้อยละ 5.82 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ แม่น้ำ ลำห้วย ลำคลอง อ่างเก็บน้ำ บ่อน้ำในไร่นา

2.5.5 พื้นที่เบ็ดเตล็ด มีเนื้อที่ 430 ไร่ หรือร้อยละ 1.84 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ พุ่มหญ้าสลับไม้ พุ่มไม้ละเมาะ พุ่มหญ้าธรรมชาติ บ่อลูกวัง

ตารางที่ 2-2 สภาพการใช้ที่ดินตำบลบ้านเหล่า อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

หน่วยแผนที่	ประเภทการใช้ที่ดิน	เนื้อที่	
		ไร่	ร้อยละ
U	พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง	2,432	10.40
U201	หมู่บ้านบนพื้นราบ	1,413	6.04
U301	สถานที่ราชการและสถาบันต่าง ๆ	949	4.06
U405	ถนน	40	0.17
U502	โรงงานอุตสาหกรรม	7	0.03
U503	ลานตากและแหล่งรับซื้อทางการเกษตร	5	0.02
U601	สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ	16	0.07
U605	สถานีบริการน้ำมัน	2	0.01
A	พื้นที่เกษตรกรรม	18,915	80.86
A100	นาร้าง	52	0.22
A101	นาข้าว	17,329	74.09
A101+A502	นาข้าว+พืชผัก	3	0.01
A200	ไร่ร้าง	22	0.09
A203	อ้อย	434	1.86
A204	มันสำปะหลัง	736	3.15
A204/A407	มันสำปะหลัง/มะม่วง	7	0.03
A220	แตงโม	9	0.04

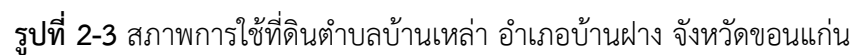
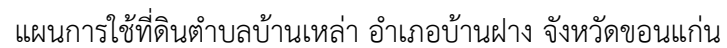

แผนการใช้ที่ดินตำบลบ้านเหล่า อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

ตารางที่ 2-2 (ต่อ)

หน่วยแผนที่	ประเภทการใช้ที่ดิน	เนื้อที่	
		ไร่	ร้อยละ
A304	ยูคาลิปตัส	175	0.75
A305	สัก	4	0.02
A400	ไม้ผลร้าง/เสื่อมโทรม	19	0.08
A401	ไม้ผลผสม	15	0.06
A407	มะม่วง	10	0.04
A411	กล้วย	5	0.02
A422	มะนาว	3	0.01
A502	พืชผัก	7	0.03
A702	โรงเรือนเลี้ยงโค กระบือ และม้า	14	0.06
A900	สถานที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำร้าง	19	0.08
A902	สถานที่เพาะเลี้ยงปลา	52	0.22
F	พื้นที่ป่าไม้	252	1.08
F200	ป่าผลัดใบรอสภาพฟื้นฟู	51	0.22
F201	ป่าผลัดใบสมบูรณ์	201	0.86
M	พื้นที่เบ็ดเตล็ด	430	1.84
M101	ทุ่งหญ้าธรรมชาติ	110	0.47
M102	ทุ่งหญ้าสลับไม้พุ่ม/ไม้ละเมาะ	300	1.28
M300	เหมืองเก่า บ่อขุดเก่า	5	0.02
M302	บ่อลูกรัง	9	0.04
M405	พื้นที่ถล่ม	6	0.03
W	พื้นที่แหล่งน้ำ	1,360	5.82
W101	แม่น้ำ ลำห้วย ลำคลอง	467	2.00
W102	หนอง บึง ทะเลสาบ	103	0.44
W201	อ่างเก็บน้ำ	330	1.41
W202	บ่อน้ำในไร่นา	306	1.31
W203	คลองชลประทาน	154	0.66
ผลรวมทั้งหมด		23,389	100.00

หมายเหตุ: เนื้อที่คำนวณด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

2.6 สภาพเศรษฐกิจและสังคม

2.6.1 ประชากร

จากหลักฐานทะเบียนราษฎร์ของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ปี 2566 พบว่า ประชากรที่อาศัยในพื้นที่ตำบลบ้านเหล่า มีประชากรรวม 10,308 คน แยกเป็นชาย 5,137 คน เป็นหญิง 5,171 คน ความหนาแน่นโดยเฉลี่ย 275.47 คนต่อตารางกิโลเมตร มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 3,447 ครัวเรือน เป็นครัวเรือนเกษตรที่มาขึ้นทะเบียนกรมส่งเสริมการเกษตร 1,824 ครัวเรือน หรือร้อยละ 52.92 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด และเป็นครัวเรือนที่ประกอบอาชีพอื่น ๆ ครัวเรือนเกษตรที่ไม่ได้มาขึ้นทะเบียนกรมส่งเสริมการเกษตร 1,623 ครัวเรือน หรือร้อยละ 47.08 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด ดังรายละเอียด ในตารางที่ 2-3 และตารางที่ 2-4

ตารางที่ 2-3 จำนวนประชากรและครัวเรือน ตำบลบ้านเหล่า อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ปี 2566

ตำบล/หมู่บ้าน	จำนวน ครัวเรือน	จำนวนประชากร (คน)		
		ชาย	หญิง	รวม
ตำบลบ้านเหล่า	3,447	5,137	5,171	10,308
หมู่ที่ 1 หนงบัว	148	225	225	450
หมู่ที่ 2 หนงชาด	362	518	520	1,038
หมู่ที่ 3 เหล่า	255	387	326	713
หมู่ที่ 4 เชื้อน	359	552	539	1,091
หมู่ที่ 5 หนงสวรรค์	196	305	311	616
หมู่ที่ 6 แดง	194	276	270	546
หมู่ที่ 7 หนงแวง	314	500	509	1,009
หมู่ที่ 8 กระพี	212	308	303	611
หมู่ที่ 9 โนนเขวา	88	142	150	292
หมู่ที่ 10 ค้อ	341	423	460	883
หมู่ที่ 11 บึงสวาง	198	341	359	700
หมู่ที่ 12 แดง	373	542	576	1,118
หมู่ที่ 13 หนงสุขเจริญ	206	299	311	610
หมู่ที่ 14 ใหม่สุขสันติ	201	319	312	631

ที่มา: กรมการปกครอง (2566)

ตารางที่ 2-4 จำนวนและสัดส่วนครัวเรือน ตำบลบ้านเหล่า อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ปี 2566

รายการ	จำนวน ครัวเรือน	ร้อยละ
จำนวนครัวเรือนทั้งหมด ¹⁾	3,447	100.00
- จำนวนครัวเรือนเกษตรที่มาขึ้นทะเบียนกรมส่งเสริมการเกษตร ²⁾	1,824	52.92
- จำนวนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพอื่น ๆ และจำนวนครัวเรือนเกษตร ที่ไม่ได้มาขึ้นทะเบียนฯ	1,623	47.08

ที่มา: 1) กรมการปกครอง (2567)

2) กรมส่งเสริมการเกษตร (2567)

2.6.2 การถือครองที่ดิน

ตำบลบ้านเหล่า อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น มีพื้นที่รวมทั้งหมด 23,389 ไร่ และมีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 3,447 ครัวเรือน (ตารางที่ 2-3) จากการวิเคราะห์พบการถือครองที่ดินเฉลี่ยครัวเรือนละ 6.79 ไร่ จากข้อมูลสภาพการใช้ที่ดินปัจจุบันของตำบล มีพื้นที่เกษตรกรรม 18,915 ไร่ หรือร้อยละ 80.86 ของเนื้อที่ตำบล (ตารางที่ 2-2) และเมื่อนำมาประเมินพบการถือครองที่ดินทางการเกษตรเฉลี่ยครัวเรือนละ 10.37 ไร่

2.6.3 ลักษณะทางเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพ

การประกอบอาชีพในตำบลบ้านเหล่า อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ ทำนา ทำไร่ เนื่องจากจำนวนครัวเรือนเกษตรที่ขึ้นทะเบียนกรมส่งเสริมการเกษตร 1,824 ครัวเรือน (ตารางที่ 2-4) มีการใช้ที่ดินสำหรับปลูกข้าวมากเป็นอันดับหนึ่งรองลงมา ได้แก่ มันสำปะหลัง และอ้อยโรงงาน เกษตรกรยังมีการเลี้ยงสัตว์โดยส่วนใหญ่เลี้ยงสัตว์ไว้เพื่อบริโภคและจำหน่าย นอกจากนี้ยังมีการค้าขาย และรับจ้างทั่วไป

2.6.4 ด้านรายได้-รายจ่าย

จากข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานของกรมการพัฒนาชุมชน ปี 2566 พบว่า รายได้ครัวเรือนเฉลี่ยปีละ 218,596 บาท รายได้บุคคลเฉลี่ยปีละ 63,011 บาท รายจ่ายครัวเรือนเฉลี่ยปีละ 141,284 บาท รายจ่ายบุคคลเฉลี่ยปีละ 40,726 บาท เมื่อพิจารณาจะเห็นว่ารายได้ครัวเรือนมากกว่ารายจ่ายครัวเรือนปีละ 77,312 บาท และรายได้บุคคลมากกว่ารายจ่ายบุคคลปีละ 22,285 บาท ดังรายละเอียดในตารางที่ 2-5

แผนการใช้ที่ดินตำบลบ้านเหล่า อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

ตารางที่ 2-5 รายได้-รายจ่ายเฉลี่ยครัวเรือน ตำบลบ้านเหล่า อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ปี 2566

ตำบล/หมู่บ้าน	แหล่งรายได้ของครัวเรือน (บาท/ปี)				รายได้เฉลี่ย (บาท/ปี)		รายจ่ายเฉลี่ย (บาท/ปี)	
	อาชีพหลัก	อาชีพรอง	รายได้อื่น	ทำ-หาเอง	ครัวเรือน	บุคคล	ครัวเรือน	บุคคล
ตำบลบ้านเหล่า	154,730	27,663	23,553	12,650	218,596	63,011	141,284	40,726
หมู่ที่ 1 หนองบัว	105,950	73,489	28,622	7,206	215,267	90,816	126,808	53,497
หมู่ที่ 2 หนองซาด	118,414	22,012	29,640	8,128	178,194	57,491	136,610	44,075
หมู่ที่ 3 เหล่า	77,646	39,248	25,133	23,198	165,226	64,596	79,246	30,982
หมู่ที่ 4 เชื้อน	121,693	26,384	32,008	19,013	199,099	57,812	101,113	29,360
หมู่ที่ 5 หนองสวรรค์	198,216	27,344	20,216	12,801	258,577	68,047	205,570	54,097
หมู่ที่ 6 แดง	149,550	28,296	34,547	29,526	241,919	65,151	127,533	34,346
หมู่ที่ 7 หนองแวง	186,977	7,755	22,136	5,664	222,532	52,011	154,986	36,224
หมู่ที่ 8 กระพี	195,214	34,693	22,180	20,092	272,179	75,781	215,592	60,026
หมู่ที่ 9 โนนเขวา	122,577	47,449	22,138	10,320	202,484	60,144	106,437	31,615
หมู่ที่ 10 ค้อ	229,408	20,141	9,327	11,182	270,058	83,540	181,782	56,233
หมู่ที่ 11 บึงสวาง	162,713	16,567	11,552	4,313	195,145	59,375	136,151	41,425
หมู่ที่ 12 แดง	178,032	9,634	24,293	5,480	217,439	56,675	141,611	36,911
หมู่ที่ 13 หนองสุขเจริญ	120,176	36,550	9,503	8,446	174,675	50,917	136,083	39,668
หมู่ที่ 14 ใหม่สุขสันติ	147,250	52,361	39,096	20,656	259,363	66,799	123,252	31,743

ที่มา: กรมการพัฒนาชุมชน (2566)

บทที่ 3

สถานภาพของทรัพยากรธรรมชาติ

การศึกษาสถานภาพของทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ตำบลบ้านเหล่า อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ได้แก่ ทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรน้ำ และทรัพยากรดิน ซึ่งเป็นทรัพยากรกายภาพที่สำคัญต่อการทำการเกษตร ดังนั้นจึงจำเป็นต้องทราบว่าทรัพยากรธรรมชาติแต่ละชนิดปัจจุบันมีสถานะอย่างไร เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการวางแผนการใช้ที่ดินซึ่งจะนำไปสู่การกำหนดแผนงาน โครงการ กิจกรรม รวมถึงมาตรการต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 ทรัพยากรป่าไม้

3.1.1 ป่าไม้ตามกฎหมายและมติคณะรัฐมนตรี

1) ป่าอนุรักษ์ ไม่พบพื้นที่ป่าอนุรักษ์ (เขตอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตวนอุทยาน เขตห้ามล่าสัตว์ป่า) ในพื้นที่

2) ป่าสงวนแห่งชาติ ได้มีการจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรและที่ดินป่าไม้ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติตามมติคณะรัฐมนตรี วันที่ 10 มีนาคม 2535 และ 17 มีนาคม 2535 แบ่งออกเป็น 3 เขต ประกอบด้วย เขตพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ (Zone C) เขตพื้นที่ป่าเพื่อเศรษฐกิจ (Zone E) และเขตพื้นที่ป่าที่เหมาะสมต่อการเกษตร (Zone A) จากการวิเคราะห์ข้อมูล ไม่พบพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติในพื้นที่

3.1.2 ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบชั้นคุณภาพลุ่มน้ำในพื้นที่ ได้แก่

- 1) พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 4B เนื้อที่ 1,268 ไร่
- 2) พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 5B เนื้อที่ 22,121 ไร่

ทั้งนี้ เนื้อที่ดังกล่าวข้างต้นคำนวณด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ เป็นเนื้อที่เบื้องต้นเท่านั้น ไม่สามารถใช้อ้างอิงได้ทางกฎหมาย

3.2 ทรัพยากรน้ำ

3.2.1 ปริมาณน้ำฝน พบว่า ในพื้นที่ตำบลบ้านเหล่า มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยในคาบ 30 ปี พ.ศ.2537-2566 มีปริมาณน้ำฝนรวม 1,269.7 มิลลิเมตรต่อปี

3.2.2 น้ำผิวดิน หมายถึง แม่น้ำลำคลอง หนอง บึง ทะเลสาบ อ่างเก็บน้ำ และแหล่งน้ำสาธารณะอื่นๆ ที่อยู่ภายในผืนแผ่นดิน ในพื้นที่ตำบลบ้านเหล่า มีรายละเอียดของแหล่งน้ำผิวดินดังนี้

แหล่งน้ำผิวดินธรรมชาติ ได้แก่ ห้วยแดง ห้วยน้ำจัน ห้วยยาง ห้วยเหนือ และห้วยใหญ่

แหล่งน้ำผิวดินที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ อ่างเก็บน้ำหนองทุ่งมน

3.2.3 น้ำบาดาล จากฐานข้อมูลน้ำบาดาลของกรมทรัพยากรน้ำบาดาล (2566) พบว่า ตำบลบ้านเหล่า มีจำนวนบ่อบาดาลราชการจำนวน 4 บ่อ และจำนวนบ่อบาดาลเอกชนจำนวน 1 บ่อ

3.3 ทรัพยากรดิน

ทรัพยากรดินในพื้นที่ตำบลบ้านเหล่า อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น พบหน่วยแผนที่ดินทั้งหมด 8 หน่วยแผนที่ดิน และหน่วยพื้นที่เบ็ดเตล็ด 1 หน่วยแผนที่ ดังนี้

3.3.1 ดินในพื้นที่ลุ่ม มี 2 หน่วยแผนที่ดิน

1) หน่วยแผนที่ดิน Ki-sIA ชุดดินกุลาร้องไห้ มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 0-2 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 9,856 ไร่ หรือร้อยละ 42.14 ของเนื้อที่ตำบล

2) หน่วยแผนที่ดิน Re-col-sIA ดินร่อยเอ็ดที่เป็นดินร่วนหยาบ มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 0-2 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 1,383 ไร่ หรือร้อยละ 5.91 ของเนื้อที่ตำบล

3.3.2 ดินในพื้นที่ดอน มี 6 หน่วยแผนที่ดิน ได้แก่

1) หน่วยแผนที่ดิน Bpi-lsB ชุดดินบ้านไผ่ มีเนื้อดินบนเป็นดินทรายปนดินร่วน ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 1,370 ไร่ หรือร้อยละ 5.86 ของเนื้อที่ตำบล

2) หน่วยแผนที่ดิน Ht-slB ชุดดินห้วยแกลง มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 2,712 ไร่ หรือร้อยละ 11.60 ของเนื้อที่ตำบล

3) หน่วยแผนที่ดิน Kng-slB ชุดดินคง มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 729 ไร่ หรือร้อยละ 3.12 ของเนื้อที่ตำบล

4) หน่วยแผนที่ดิน Kng-slB/csub ชุดดินคง มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์ และดินล่างพบชั้นดินเหนียว มีเนื้อที่ 1,887 ไร่ หรือร้อยละ 8.07 ของเนื้อที่ตำบล

5) หน่วยแผนที่ดิน Pho-sIA ชุดดินพล มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 0-2 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 4,185 ไร่ หรือร้อยละ 17.89 ของเนื้อที่ตำบล

6) หน่วยแผนที่ดิน Pho-slB ชุดดินพล มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 1,182 ไร่ หรือร้อยละ 5.05 ของเนื้อที่ตำบล

3.3.3 พื้นที่เบ็ดเตล็ด มี 1 หน่วยแผนที่ คือ หน่วยแผนที่ดิน W พื้นที่น้ำ มีเนื้อที่ 85 ไร่ หรือร้อยละ 0.36 ของเนื้อที่ตำบล

ปัญหาทรัพยากรดินทางการเกษตรตามสภาพธรรมชาติในพื้นที่ พบปัญหาดินเค็ม มีเนื้อที่ 9,856 ไร่ หรือร้อยละ 42.14 ของเนื้อที่ตำบล คือ ชุดดินกุลาร้องไห้ (Ki) ปัญหาดินทรายจัด มีเนื้อที่ 1,370 ไร่ หรือร้อยละ 5.86 ของเนื้อที่ตำบล คือ ชุดดินบ้านไผ่ (Bpi)

รายละเอียดของสมบัติดิน ตำบลบ้านเหล่า อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ดังแสดงในตารางที่ 3-1 และแผนที่แสดงในลักษณะของชุดดิน (รูปที่ 3-1)

แผนการใช้ที่ดินตำบลบ้านเหล่า อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

ตารางที่ 3-1 สมบัติดิน ตำบลบ้านเหล่า อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

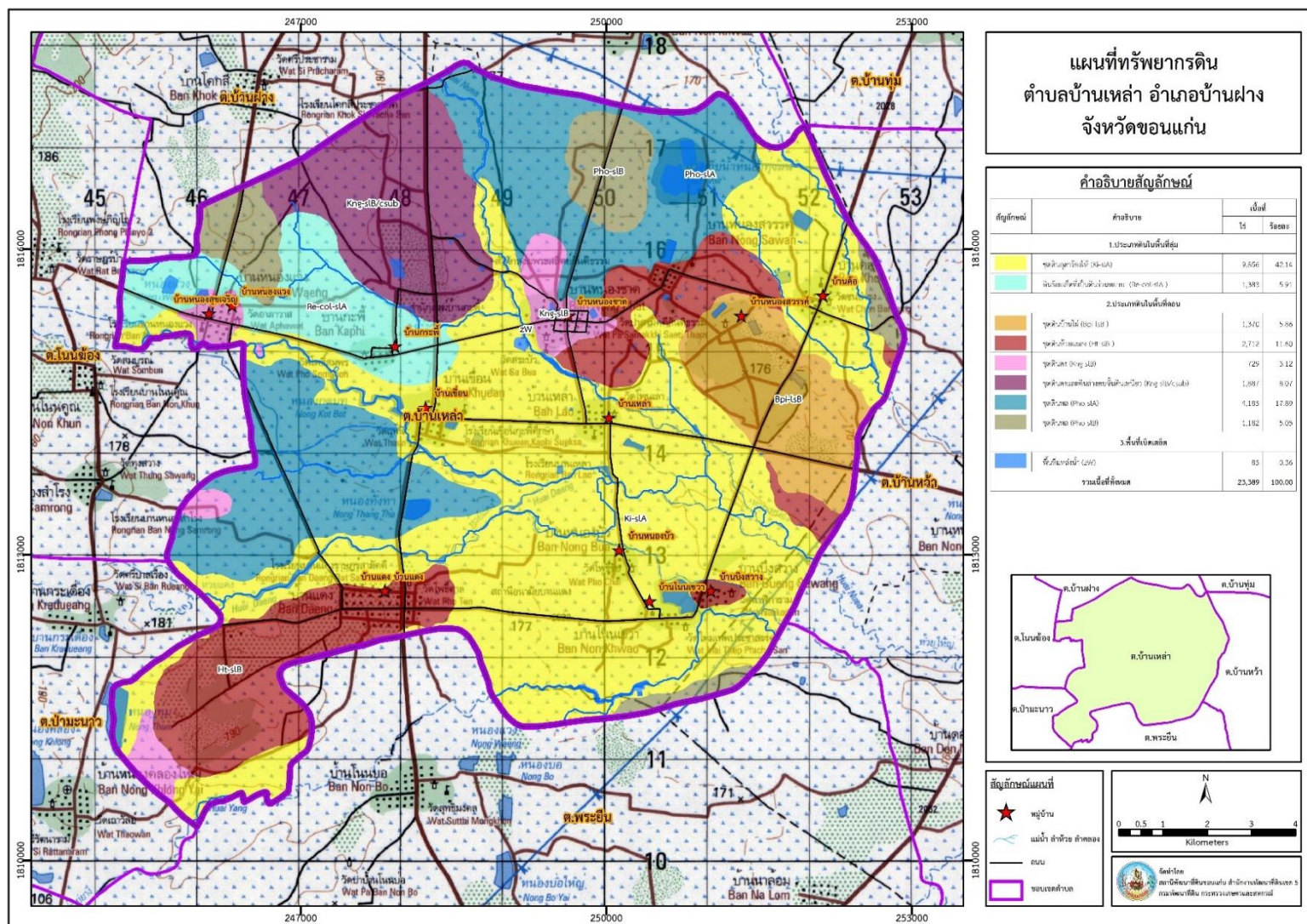
หน่วยแผนที่ดิน	ความลาด ชัน (%)	ความ ลึก (ซม.)	การระบายน้ำ	ความ อุดม สมบูรณ์ ของดิน	ความจุ แลกเปลี่ยน แคตไอออน (cmol/kg)	ความอิ่มตัว เบส (%)	ปฏิกิริยาดิน		ค่าการ นำ ไฟฟ้า (dS/m)	ความลึก ของ ชั้นจาโร ไซต์ (ซม.)	เนื้อที่	
							ดินบน	ดินล่าง			ไร่	ร้อยละ
Bpi-lsB	2-5	>150	ดี	ต่ำ	<10	35-75	5.5-6.5	5.5-6.5	<2	-	1,370	5.86
Ht-slB	2-5	>150	ดี	ต่ำ	<10	<35	5.0-5.5	4.5-5.0	<2	-	2,712	11.60
Ki-slA	0-2	>150	ค่อนข้างเลว	ต่ำ	10-20	35-75	6.0-6.5	6.0-8.0	4-8	-	9,856	42.14
King-slB	2-5	>150	ดีปานกลาง	ต่ำ	10-20	35-75	5.0-5.5	5.5-7.0	<2	-	729	3.12
King-slB/csub	2-5	>150	ดีปานกลาง	ต่ำ	10-20	35-75	5.0-5.5	5.5-7.0	<2	-	1,887	8.07
Pho-slA	0-2	>150	ดีปานกลางถึง ค่อนข้างเลว	ต่ำ	10-20	35-75	5.5-6.0	5.5-6.5	<2	-	4,185	17.89
Pho-slB	2-5	>150	ดีปานกลางถึง ค่อนข้างเลว	ต่ำ	10-20	35-75	5.5-6.0	5.5-6.5	<2	-	1,182	5.05
Re-col-slA	0-2	>150	ค่อนข้างเลว	ต่ำ	<10	35-75	5.0-5.5	5.5-6.0	<2	-	1,383	5.91
W	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	85	0.36
รวมทั้งหมด											23,389	100.00

หมายเหตุ: เนื้อที่คำนวณด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

ที่มา: กองสำรวจและวิจัยทรัพยากรดิน (2566)

แผนการใช้ที่ดินตำบลบ้านเหล่า อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

รูปที่ 3-1 ทรัพยากรดินตำบลบ้านเหล่า อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

บทที่ 4

กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (Participatory Rural Appraisal: PRA)

4.1 การวิเคราะห์ผลจากการจัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (PRA)

การวิเคราะห์ผลจากการจัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (PRA) เมื่อวันที่ 5 กันยายน 2567 มีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

4.1.1 ปัญหาหลักของตำบลสวนหม่อน คือ

- 1) ขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร ไม่มีระบบส่งน้ำจากแหล่งน้ำ
- 2) ดินเสื่อมสภาพ ดินขาดความอุดมสมบูรณ์
- 3) ราคาผลผลิตภาคการเกษตรต่ำ
- 4) ประชาชนบางกลุ่มไม่มีเอกสารสิทธิ์ในที่ดินทำกิน
- 5) มีการใช้สารเคมีทางการเกษตรในปริมาณมาก
- 6) ต้นทุนการผลิตภาคเกษตรกรรมสูง

4.1.2 ความต้องการของชุมชน เกษตรกร และองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเหล่า มีความต้องการ 6 ประการ คือ

- 1) แก้ไขปัญหาระบบส่งน้ำจากแหล่งน้ำในพื้นที่ทำการเกษตร
- 2) แก้ไขปัญหาดินเสื่อมโทรมและฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดิน
- 3) ต้องการพัฒนาชุดความรู้เพื่อพัฒนาอาชีพทางการเกษตร
- 4) การออกเอกสารสิทธิ์ในที่ดินทำกิน
- 5) ต้องการลดและเลิกใช้สารเคมีทางการเกษตร
- 6) ต้องการลดต้นทุนการผลิตภาคเกษตรกรรม

ผลจากการจัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (PRA) ได้นำมาวิเคราะห์ร่วมกับปัญหาด้านกายภาพ โดยระบบ DPSIR มีรายละเอียดดังนี้

1) แรงขับเคลื่อน (Driver) มี 6 ประการ คือ

- 1.1) ระบบส่งน้ำจากแหล่งน้ำ
- 1.2) ดินเสื่อมโทรม
- 1.3) ราคาผลผลิตตกต่ำ
- 1.4) การไร้เอกสารสิทธิ์ที่ดินทำกิน

- 1.5) มีการใช้สารเคมีทางการเกษตรในปริมาณมาก
- 1.6) ต้นทุนการผลิตสูง
- 2) แรงกดดัน (Pressure) ที่เกิดจากปัจจัยขับเคลื่อน มี 6 ประการ คือ
  - 2.1) จัดทำระบบส่งน้ำจากแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร
  - 2.2) การปรับปรุงบำรุงดิน
  - 2.3) ความต้องการพัฒนาความรู้การเกษตร
  - 2.4) แก้ปัญหาการไร้เอกสารสิทธิ์ที่ดินทำกิน
  - 2.5) ต้องการลดและเลิกใช้สารเคมีทางการเกษตร
  - 2.6) ต้องการลดต้นทุนการผลิตภาคเกษตรกรรม
- 3) สภาวะ (State) ที่เกิดแรงกดดัน มี 6 ประการ คือ
  - 3.1) ขาดแคลนน้ำและระบบกระจายน้ำ
  - 3.2) ความเสื่อมโทรมของดินทางกายภาพ/เคมี/ชีวภาพ
  - 3.3) ราคาผลผลิตต่ำ
  - 3.4) ราษฎรเรียกร้องสิทธิ์ที่ดิน
  - 3.5) สารเคมีทางการเกษตรปนเปื้อนในผลผลิต/ ดิน/น้ำ
  - 3.6) ปัจจัยการผลิตทางการเกษตรมีราคาสูงขึ้น
- 4) ผลกระทบ (Impact) ที่ปรากฏในพื้นที่ มี 4 ประการ คือ
  - 4.1) ผลผลิตพืชต่ำ
  - 4.2) ต้นทุนการผลิตสูง
  - 4.3) รายได้น้อย
  - 4.4) มีปัญหาต่อคุณภาพชีวิต/สุขภาพ
- 5) การตอบสนอง (Response) ของรัฐในอดีต ปัจจุบัน และในอนาคต มีดังนี้
อดีต-ปัจจุบัน
  - (1) การจัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ การจัดรูปแปลงนา
  - (2) การปรับปรุงบำรุงดินด้วย ปุ๋ยพืชสด ปุ๋ยหมัก น้ำหมักชีวภาพ ปูนโดโลไมต์
  - (3) การจัดหาแหล่งน้ำทางการเกษตร เช่น บ่อน้ำในไร่นา บ่อบาดาล ระบบสูบน้ำด้วยพลังงานแสงอาทิตย์
  - (4) การปลูกหญ้าแฝกป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน รักษาความชื้นในดิน กักเก็บน้ำ และควบคุมการแพร่กระจายดินเค็ม
  - (5) การขุดลอกลำน้ำ/คลองส่งน้ำ/แหล่งน้ำ

(6) การปรับเปลี่ยนการผลิตเป็นพืชใช้น้ำน้อย

(7) การส่งเสริมการทำการเกษตรแบบผสมผสาน/เกษตรทฤษฎีใหม่

อนาคต

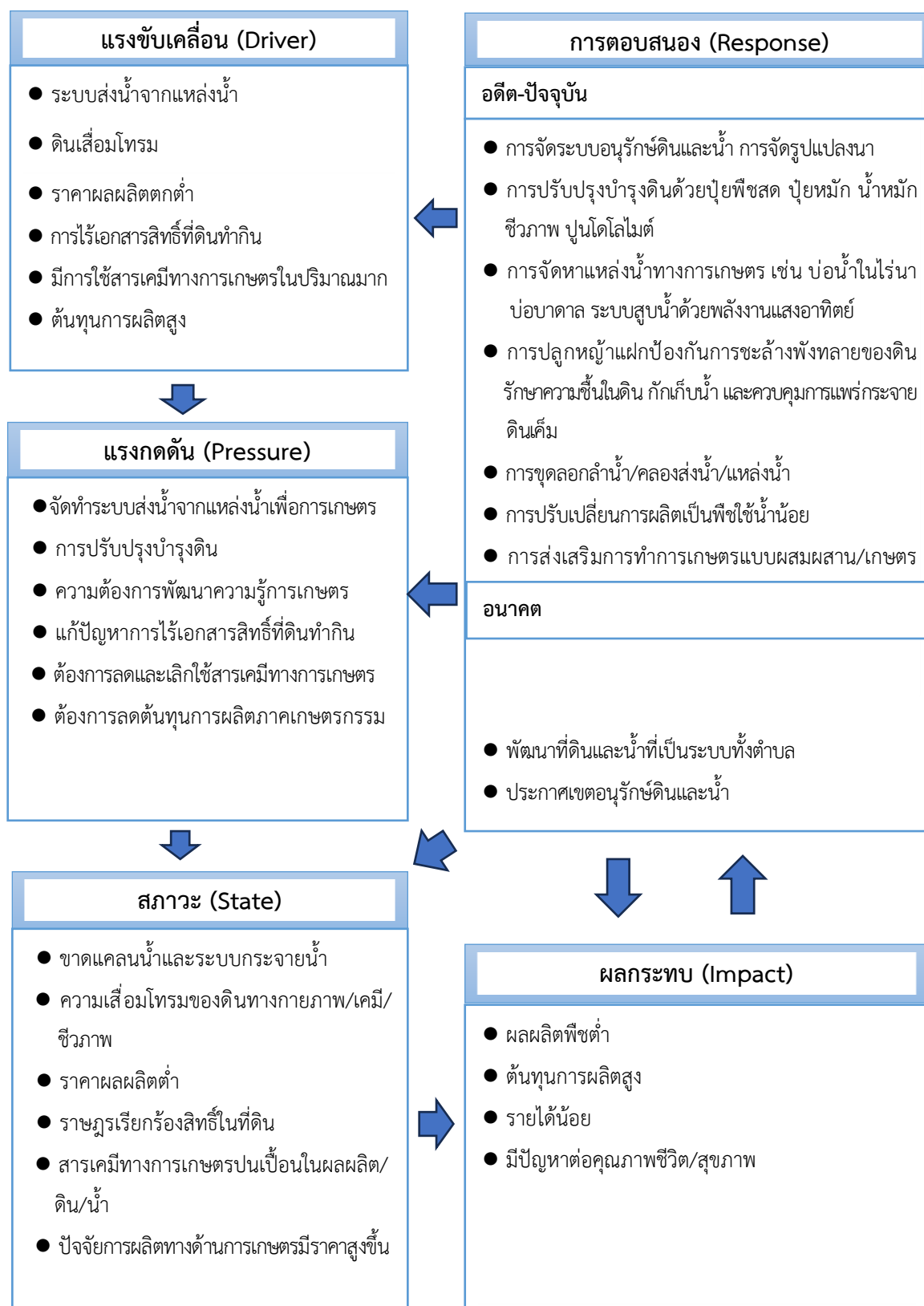
(1) พัฒนาที่ดินและน้ำที่เป็นระบบทั้งตำบล

(2) ประกาศเขตอนุรักษ์ดินและน้ำ

(3) การผลิตแบบผสมผสาน

(4) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่

ดังมีรายละเอียดในรูปที่ 4-1

รูปที่ 4-1 การวิเคราะห์สถานการณ์โดยระบบ DPSIR ของตำบลบ้านเหล่า อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

4.2 ระบบการปลูกพืชในปัจจุบัน

ตำบลบ้านเหล่า อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น มีการเพาะปลูกพืช ดังนี้

4.2.1 พื้นที่ลุ่ม

1) ข้าวนาปี เกษตรกรจะปลูกข้าวนาปีในช่วงฤดูฝน โดยปลูกระหว่างเดือนกรกฎาคมถึงธันวาคม และจะเริ่มเก็บเกี่ยวช่วงเดือนพฤศจิกายนเป็นต้นไป พันธุ์ข้าวที่ปลูก ได้แก่ ข้าวดอกมะลิ 105, กข 6

2) พืชผัก เกษตรกรสามารถปลูกและเก็บเกี่ยวได้ตลอดทั้งปี

4.2.2 พื้นที่ดอน

1) พืชไร่ ได้แก่

1.1) มันสำปะหลัง เกษตรกรจะปลูกมันสำปะหลังช่วงต้นฤดูฝนระหว่างเดือนเมษายนถึงพฤษภาคม ซึ่งจะมีอายุจากวันปลูกถึงเก็บเกี่ยวประมาณ 10-14 เดือน

1.2) อ้อย เกษตรกรจะปลูกในเดือนตุลาคม ซึ่งจะมีอายุจากวันปลูกถึงเก็บเกี่ยวประมาณ 10-12 เดือน

2) ไม้ยืนต้น ที่นิยมปลูก ได้แก่ ยูคาลิปตัส ยางพารา ไม้ยืนต้นผสม

3) ไม้ผล ที่นิยมปลูก ได้แก่ มะม่วง ไม้ผลผสม มะขาม

ดังรายละเอียดในรูปที่ 4-2

เดือน ชนิดพืช	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
บริเวณพื้นที่ราบลุ่ม												
ข้าวนาปี							ข้าวนาปี					
พืชผัก	พืชผัก											
บริเวณพื้นที่ดอน												
มันสำปะหลัง	มันสำปะหลัง											
อ้อย	อ้อย											
ไม้ยืนต้น	ยูคาลิปตัส ยางพารา ไม้ยืนต้นผสม											
ไม้ผล	มะม่วง ไม้ผลผสม มะขาม											

รูปที่ 4-2 ระบบการปลูกพืชในปัจจุบัน ตำบลบ้านเหล่า อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

บทที่ 5

การประเมินคุณภาพที่ดิน

5.1 หลักการประเมินคุณภาพที่ดินด้านกายภาพ

การประเมินคุณภาพที่ดินหรือการประเมินความเหมาะสมของที่ดิน สอดคล้องตามหลักการของ FAO Framework ค.ศ. 1983 ซึ่งการประเมินคุณภาพที่ดินด้านกายภาพ เป็นการประเมินศักยภาพของที่ดินว่าที่ดินนั้นๆเหมาะสมมากหรือน้อยเพียงใดสำหรับการใช้ที่ดินประเภทต่างๆ หรือการปลูกพืชต่างๆ โดยพิจารณาจาก สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการเจริญเติบโตของพืช สมบัติดินที่ได้จำแนกไว้ในแต่ละตำบล ร่วมกับการจัดการพื้นที่ เช่น ระบบชลประทาน พื้นที่ยกทรง การจัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ เป็นต้น และนอกจากนี้พิจารณาความต้องการปัจจัยต่อการปลูกพืชแต่ละชนิด สอดคล้องตามหลักการของ FAO ได้แก่ ความต้องการด้านพืช ความต้องการด้านการจัดการ ความต้องการด้านการอนุรักษ์ (บัณฑิต และ คำรน, 2542) รายละเอียดดังตารางที่ 5-1

ระดับความเหมาะสมของที่ดินได้จากการสังเคราะห์ข้อมูลดิน การจัดการที่ดิน หรือดินที่มีลักษณะเฉพาะที่เกิดขึ้นตามสภาพภูมิประเทศ (ซึ่งจะเรียกรวมว่าหน่วยที่ดิน) ลักษณะภูมิอากาศ พิจารณาร่วมกับระดับความต้องการปัจจัยต่อการเจริญเติบโตของพืชแต่ละชนิด หลังจากนั้นดำเนินการประเมินคุณภาพที่ดิน ซึ่งสามารถจำแนกระดับความเหมาะสมของที่ดินได้เป็น 4 ชั้น ได้แก่ เหมาะสมสูง (S1) เหมาะสมปานกลาง (S2) เหมาะสมเล็กน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) โดยที่

S1: ไม่มีข้อจำกัดด้านที่ดินตามปัจจัยที่ใช้พิจารณา

S2: มีข้อจำกัดด้านที่ดินที่แก้ไขได้ง่ายหรือข้อจำกัดอาจไม่ส่งผลกระทบต่อการเจริญเติบโตของพืชอย่างชัดเจน

S3: มีข้อจำกัดด้านที่ดินที่แก้ไขได้ยาก ควรปรับเปลี่ยนการผลิตเป็นพืชชนิดอื่นหรือกิจกรรมอื่น (ส่วนใหญ่เป็นลักษณะทางกายภาพ)

N: มีข้อจำกัดที่พัฒนาหรือปรับปรุงที่ดินได้ยากมาก หากจะดำเนินการพัฒนาหรือปรับปรุงต้องใช้ต้นทุนสูงหรือเครื่องจักรขนาดใหญ่ แนะนำให้ปรับเปลี่ยนการผลิต

ตารางที่ 5-1 ตัวอย่างการประเมินคุณภาพที่ดินด้านกายภาพของประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดิน

คุณภาพที่ดิน (Land Quality)	คุณลักษณะที่ดินตัวแทน (Land Characteristics)	ระดับความเหมาะสม (Land Suitability Rating)
1. ความเหมาะสมด้านความต้องการด้านพืช (Crop Requirements)		
1.1. การหยั่งลึกของรากพืช (r)	ความลึกของดิน	S1
1.2. ความชุ่มชื้นที่เป็นประโยชน์ต่อพืช (m)	ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยในรอบปี	S2m
1.3. ความเป็นประโยชน์ของออกซิเจนต่อรากพืช (o)	สภาพการระบายน้ำของดิน	S2o
ความเหมาะสมรวมด้านความต้องการด้านพืช (Crop Requirements)		S2om
2. ความเหมาะสมด้านความต้องการด้านการจัดการ (Management Requirements)		
2.1. สภาพการเซตกรรม (k)	ชั้นความยากง่ายในการเซตกรรม (ดินบน)	S1
2.2. ศักยภาพการใช้เครื่องจักรกล (w)	ความลาดชันของพื้นที่	S3w
ความเหมาะสมรวมด้านความต้องการด้านการจัดการ (Management Requirements)		S3w
3. ความเหมาะสมด้านความต้องการด้านการอนุรักษ์ (Conservation Requirements)		
3.1 ความเสียหายจากการกัดกร่อน (e)	ความลาดชันของพื้นที่	S3e
ความเหมาะสมรวมด้านความต้องการด้านการอนุรักษ์ (Conservation Requirements)		S3e
ความเหมาะสมด้านกายภาพของประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดินในแต่ละหน่วยที่ดินโดยรวม		S3ew

5.2 พืชเศรษฐกิจที่สำคัญของตำบล

พืชเศรษฐกิจหลักและพืชทางเลือกของตำบล ได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง อ้อย มะม่วง ยูคาลิปตัส

5.3 ระดับความเหมาะสมของที่ดิน

การประเมินคุณภาพที่ดินของพืชเศรษฐกิจหลักและพืชทางเลือก ตำบลบ้านเหล่า อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ได้ผลการประเมินคุณภาพที่ดิน ดังตารางที่ 5-2

ตารางที่ 5-2 ชั้นความเหมาะสมทางกายภาพของดิน ตำบลบ้านเหล่า อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

หน่วยที่ดิน	ข้าว	มันสำปะหลัง	อ้อย	มะม่วง	ยูคาลิปตัส
Bpi-lsB	S3o	S2ns	S2ns	S2ns	S2n
Ht-slB	S3o	S2ns	S2ns	S2ns	S2n
Ki-slA	S3x	N	N	S3xo	N
Kng-slB/csub	S2ewos	S2os	S2os	S2s	S2o
Kng-slB	S2ewos	S2os	S2os	S2s	S2o
Pho-slA	S2os	S2os	S2os	S2s	S2o
Pho-slB	S2ewos	S2os	S2os	S2s	S2o
Re-col-slA	S2ns	N	S2ons	S3o	N

หมายเหตุ: * หมายถึง หน่วยแผนที่ดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ของดินต่างจากหน่วยแผนที่ดินเดียวกัน

ความหมายของสัญลักษณ์แสดงข้อจำกัดชั้นความเหมาะสม

- e = ความเสียหายจากการกัดกร่อน
- w = ศักยภาพการใช้เครื่องจักร
- r = สภาพการหยั่งลึกของราก
- z = สารพิษ
- x = การมีเกลือมากเกินไป
- m = ความชุ่มชื้นที่เป็นประโยชน์ต่อพืช
- o = ความเป็นประโยชน์ของออกซิเจนต่อรากพืช
- n = ความจุในการดูดซับธาตุอาหาร
- s = ความเป็นประโยชน์ของธาตุอาหาร

บทที่ 6

แผนการใช้ที่ดิน

6.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดทำแผนการใช้ที่ดินระดับตำบล

ตามที่กรมพัฒนาที่ดินได้จัดทำแผนปฏิบัติการราชการกรมพัฒนาที่ดินระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570) เพื่อให้บรรลุตามวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ คือ “เป็นองค์กรอัจฉริยะทางดิน เพื่อขับเคลื่อนการใช้ที่ดินอย่างเหมาะสม 15 ล้านไร่ ภายในปี 2570” ซึ่งในส่วนของการประเมินการพัฒนาที่ 2 บริหารจัดการทรัพยากรดินและที่ดินด้วยชุดข้อมูลที่มีมูลค่าสูง ซึ่งมีเป้าหมาย คือ การนำชุดข้อมูลที่มีมูลค่าสูง ไปใช้ในการบริหารจัดการทางการเกษตร ในส่วนของตัวชี้วัด บริหารจัดการทรัพยากรดินและที่ดินบนพื้นฐานของชุดข้อมูลที่มีมูลค่าสูง ร้อยละ 100 กลยุทธ์ที่ 2 ยุกระดับแผนการใช้ที่ดินไปสู่การปฏิบัติ ได้กำหนดให้ ร้อยละของแผนการใช้ที่ดินระดับตำบลที่จัดทำแล้วเสร็จทั้งประเทศภายในปี 2570 (ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80) เป็นตัวชี้วัดหนึ่งของกลยุทธ์ดังกล่าว

การวางแผนการใช้ที่ดินระดับตำบลเป็นการวางกรอบและนโยบายการการพัฒนาพื้นที่ให้เกิดการใช้ที่ดินอย่างสมดุลและยั่งยืน ซึ่งจะมีความละเอียดและเฉพาะเจาะจงมากกว่าแผนการใช้ที่ดินระดับประเทศ ที่ใช้เป็นกรอบนโยบายการพัฒนาพื้นที่ระดับประเทศเป็นการกำหนดแนวทางใช้ที่ดินให้ตรงกับศักยภาพโดยเฉพาะทางด้านการเกษตร และนำไปสู่การกำหนดแผนงาน โครงการ กิจกรรมที่มีความสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ ทั้งนี้การใช้ขอบเขตการปกครองในระดับตำบลจะนำไปสู่การพัฒนาเชิงพื้นที่ที่มีเป้าหมายและทิศทางสอดคล้องตามบริบทของแต่ละตำบล และมีผู้รับผิดชอบโดยตรง คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งแผนการใช้ที่ดินในระดับที่ใหญ่กว่านี้อาจไม่สามารถนำมาใช้ปฏิบัติงานในระดับพื้นที่ได้อย่างเป็นรูปธรรมเนื่องจากเป็นแผนงานสำหรับนำไปใช้ปฏิบัติงานเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์ในภาพรวม

ทั้งนี้แผนการใช้ที่ดินเป็นผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม โดยได้นำฐานข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ และข้อมูลปฐมภูมิจากการสำรวจภาคสนาม การศึกษาด้านกายภาพ ได้จาก การวิเคราะห์สถานภาพของทรัพยากรธรรมชาติ อาทิ ทรัพยากรดิน ทรัพยากรน้ำ และทรัพยากรป่าไม้ร่วมกับการพิจารณาลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดิน ข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ในเขตป่าไม้ตามกฎหมาย เช่น เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตอุทยานแห่งชาติ เขตป่าสงวนแห่งชาติ และนโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ที่มีมติคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับการใช้ที่ดิน มติคณะรัฐมนตรีเรื่องการจำแนกการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ป่าไม้ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ เป็นต้น ประกอบกับการพิจารณาจากทิศทางตามกรอบนโยบาย ที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดเขตการใช้ที่ดินภายในพื้นที่ตำบล เช่น ยุทธศาสตร์ของจังหวัด ร่วมกับความต้องการของท้องถิ่น สามารถกำหนด

แนวทางการใช้ที่ดินตามศักยภาพของทรัพยากร เพื่อการรักษาคุณภาพของลักษณะทางนิเวศวิทยาและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยคำนึงถึงสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนในพื้นที่ ซึ่งข้อมูลนี้ส่วนหนึ่งได้มาจากการวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม (PRA) ทำการสังเคราะห์ข้อมูลทุกด้านเพื่อให้ได้เขตการใช้ที่ดินที่เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ต่อไป

6.2 แผนการใช้ที่ดิน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม พบว่าแผนการใช้ที่ดินตำบลบ้านเหล่า อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น สามารถกำหนดออกเป็น 5 เขตหลัก ได้แก่ เขตเกษตรกรรม เขตชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง เขตแหล่งน้ำ เขตพื้นที่อื่น ๆ เขตรักษาสมดุลของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีรายละเอียดดังนี้ (ตารางที่ 6-1 และรูปที่ 6-1)

6.2.1 เขตเกษตรกรรม เป็นพื้นที่เกษตรกรรมซึ่งในที่นี้ คือ พื้นที่ที่อยู่นอกเขตที่มีการประกาศเป็นเขตป่าไม้ตามกฎหมาย ซึ่งรัฐได้กำหนดเป็นพื้นที่ทำกิน มีการออกเอกสารสิทธิ์ซึ่งรวมถึงพื้นที่ในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมด้วย เขตนี้รวมถึงการทำกิจกรรมภาคการเกษตรอื่นที่นอกเหนือจากการปลูกพืชด้วย ประกอบด้วย 4 เขตรอง ได้แก่ เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตสูง เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตต่ำ เขตประมง และเขตปศุสัตว์ มีเนื้อที่ 18,909 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 80.85 ของเนื้อที่ตำบล มีรายละเอียดดังนี้

1) เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตสูง พื้นที่เขตนี้มีศักยภาพในการผลิตรองจากเขตเกษตรกรรมขั้นดี ได้แก่ เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตสูง (ประเภทที่ 2) มีรายละเอียดดังนี้

(1) เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตสูง (ประเภทที่ 2) เป็นเขตที่ทำเกษตรโดยอาศัยน้ำฝนเป็นหลัก ซึ่งส่งผลให้มีข้อจำกัดต่อการเพาะปลูกพืชด้านความชื้นที่พืชนำไปใช้ประโยชน์ในส่วนของที่ดินมีศักยภาพในการผลิตอยู่ในระดับสูงถึงปานกลาง และนอกจากนี้พบว่าดินในพื้นที่เขตนี้มีสมบัติที่เหมาะสมต่อการเพาะปลูกพืชแยกตามชนิดพืช มีรายละเอียดดังนี้

- เขตทำนา (สัญลักษณ์ 2221) มีเนื้อที่ 8,993 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 38.45 ของเนื้อที่ตำบล เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพต่อการทำนาในระดับเหมาะสมเล็กน้อยถึงไม่เหมาะสม และปัจจุบันเกษตรกรมีการปลูกข้าวได้ปีละ 1 ครั้ง

- เขตปลูกไม้ผล (สัญลักษณ์ 2222) มีเนื้อที่ 42 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 0.18 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันเกษตรกรปลูกไม้ผล โดยไม้ผลที่ปลูกได้แก่ มะม่วง ไม้ผลผสม มะขาม

- เขตปลูกไม้ยืนต้น (สัญลักษณ์ 2223) มีเนื้อที่ 128 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 0.55 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันเกษตรกรปลูกไม้ยืนต้น โดยไม้ยืนต้นที่ปลูกได้แก่ ยูคาลิปตัส ไม้ยืนต้นร้าง ยางพารา

- เขตปลูกพืชไร่ (สัญลักษณ์ 2224) มีเนื้อที่ 819 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 3.50 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันเกษตรกรปลูกพืชไร่ โดยพืชไร่ที่ปลูกได้แก่ มันสำปะหลัง อ้อย ไร่ร้าง

- เขตปลูกพืชทางเลือก (สัญลักษณ์ 2225) มีเนื้อที่ 5 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 0.02 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันปลูกพืชผัก ไม้ดอก หรือเกษตรผสมผสาน

2) เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตต่ำ พื้นที่เขตนี้ถูกกำหนดให้เป็นเขตเกษตรกรรมที่ต้องมีการดำเนินการแก้ไขปัญหาที่เป็นข้อจำกัดของการใช้ที่ดินเพื่อเกษตรกรรมต่างๆ การทำเกษตรในเขตนี้อาศัยน้ำฝนเป็นหลัก มีศักยภาพในการผลิตอยู่ในระดับเหมาะสมเล็กน้อยถึงไม่เหมาะสม พบปัญหาทางกายภาพของดินที่สำคัญหลาย เช่น เป็นดินตื้นซึ่งเป็นข้อจำกัดของการหยั่งรากพืชในการยึดลำต้นและการดูดซับธาตุอาหารพืชในดิน เนื้อดินเป็นทรายจัด ซึ่งมีผลต่อความสามารถในการอุ้มน้ำ เป็นพื้นที่ที่มีความลาดชัน เป็นต้น จากข้อจำกัดการใช้ที่ดินดังกล่าวข้างต้น จึงจำเป็นต้องพัฒนาปรับปรุงและมีมาตรการเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรในพื้นที่ให้สูงขึ้น รวมถึงการป้องกันไม่ให้เกิดสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมจากการใช้พื้นที่ มีรายละเอียดดังนี้

- เขตทำนา (สัญลักษณ์ 2310) มีเนื้อที่ 8,389 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 35.87 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันเกษตรกรมีการปลูกข้าวได้ปีละ 1 ครั้ง

- เขตปลูกไม้ผล (สัญลักษณ์ 2320) มีเนื้อที่ 18 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 0.08 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันเกษตรกรปลูกไม้ผล โดยไม้ผลที่ปลูกได้แก่ มะม่วง ไม้ผลผสม มะขาม

- เขตปลูกไม้ยืนต้น (สัญลักษณ์ 2330) มีเนื้อที่ 50 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 0.22 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันเกษตรกรปลูกไม้ยืนต้น โดยไม้ยืนต้นที่ปลูกได้แก่ ยูคาลิปตัส ไม้ยืนต้นร้าง ยางพารา

- เขตปลูกพืชไร่ (สัญลักษณ์ 2340) มีเนื้อที่ 377 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 1.61 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันเกษตรกรปลูกพืชไร่ โดยพืชไร่ที่ปลูกได้แก่ มันสำปะหลัง อ้อย

3) เขตประมง (สัญลักษณ์ 2400) มีเนื้อที่ 72 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 0.31 ของเนื้อที่ตำบล เป็นเขตที่ทำกิจกรรมด้านการประมงได้แก่ การเลี้ยงสัตว์น้ำประเภทต่าง ๆ

4) เขตปศุสัตว์ มีเนื้อที่ 14 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 0.06 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ เขตทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ มีรายละเอียดดังนี้

(1) เขตทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ (สัญลักษณ์ 2510) ปัจจุบันมีการปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์ มีเนื้อที่ 14 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 0.06 ของเนื้อที่ตำบล โดยชนิดของหญ้าที่พบ ได้แก่ หญ้าเนเปียร์

6.2.2 เขตชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง มีเนื้อที่ 2,425 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 10.37 ของเนื้อที่ตำบล ประกอบด้วย 3 เขตรอง ได้แก่ เขตชุมชน/สถานที่ราชการ เขตอุตสาหกรรม/แหล่งรับซื้อผลผลิต และเขตการใช้พื้นที่เฉพาะ มีรายละเอียดดังนี้

(1) เขตชุมชน/สถานที่ราชการ (สัญลักษณ์ 3100) มีเนื้อที่ 2,395 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 10.24 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันมีการใช้ที่ดินชุมชนและที่อยู่อาศัย มีทั้งประเภทชุมชนเมือง ชุมชนชนบท และที่ตั้งของสถาบันและสถานที่ราชการต่าง ๆ

(2) เขตอุตสาหกรรม/แหล่งรับซื้อผลผลิต (สัญลักษณ์ 3200) มีเนื้อที่ 12 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 0.05 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันมีการใช้ที่ดินประเภทโรงงานอุตสาหกรรม แหล่งรับซื้อผลผลิตทางการเกษตรประเภทต่าง ๆ

(3) เขตการใช้พื้นที่เฉพาะ (สัญลักษณ์ 3300) มีเนื้อที่ 18 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 0.08 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันมีการใช้ที่ดินนอกเหนือจาก 2 เขตดังกล่าวข้างต้น เช่น สถานที่พักผ่อน ท้องเที่ยว สวนสาธารณะ รีสอร์ท ระบบขนส่งมวลชน เป็นต้น

6.2.3 เขตแหล่งน้ำ มีเนื้อที่ 1,361 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 5.82 ของเนื้อที่ตำบล ประกอบด้วย 2 เขตรอง ได้แก่ เขตแหล่งน้ำตามธรรมชาติ และเขตแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น มีรายละเอียดดังนี้

(1) เขตแหล่งน้ำตามธรรมชาติ (สัญลักษณ์ 4100) มีเนื้อที่ 569 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 2.43 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันมีสภาพการใช้ที่ดินเป็นลักษณะของแหล่งน้ำตามธรรมชาติ เช่น ห้วยหนอง คลอง แม่น้ำ เป็นต้น

(2) เขตแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น (สัญลักษณ์ 4200) มีเนื้อที่ 791 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 3.38 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันมีสภาพการใช้ที่ดินเป็นแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น เช่น บ่อน้ำในไร่นา อ่างเก็บน้ำ เป็นต้น

6.2.4 เขตพื้นที่อื่น ๆ (สัญลักษณ์ 5000) มีเนื้อที่ 443 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 1.89 ของเนื้อที่ตำบล เป็นเขตที่มีลักษณะการใช้ที่ดินที่มีความเฉพาะ เช่น ทุ่งหญ้าสลับไม้พุ่ม/ไม้ละเมาะ ทุ่งหญ้าธรรมชาติ เหมืองเก่า บ่อขุดเก่า ที่ทิ้งขยะ เป็นต้น

6.2.5 เขตรักษาสมดุลของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สัญลักษณ์ 6000) มีเนื้อที่ 252 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 1.08 ของเนื้อที่ตำบล มีการใช้ที่ดินเป็นป่าไม้ที่พบในพื้นที่เกษตรกรรม ซึ่งอยู่นอกเขตป่าไม้ตามกฎหมาย ส่วนใหญ่เป็นป่าปลูก ป่าชุมชน

ตารางที่ 6-1 เขตการใช้ที่ดิน ตำบลบ้านเหล่า อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

เขตการใช้ที่ดิน	เนื้อที่	
	ไร่	ร้อยละ
1. เขตเกษตรกรรม	18,909	80.85
เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพสูง	9,987	42.70
เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพสูง ประเภท 2	9,987	42.70
2221 เขตทำนา	8,993	38.45
2222 เขตปลูกผลไม้	42	0.18
2223 เขตปลูกไม้ยืนต้น	128	0.55
2224 เขตปลูกพืชไร่	819	3.50
2225 เขตปลูกพืชทางเลือก	5	0.02
เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพต่ำ	8,836	37.78
2310 เขตทำนา	8,389	35.87
2320 เขตปลูกผลไม้	18	0.08
2330 เขตปลูกไม้ยืนต้น	50	0.22
2340 เขตปลูกพืชไร่	377	1.61
2350 เขตปลูกพืชทางเลือก	2	0.01
เขตประมง	72	0.31
2400 เขตประมง	72	0.31
เขตปศุสัตว์	14	0.06
2510 เขตทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์	14	0.06
2. เขตชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง	2,425	10.37
3100 เขตชุมชน/สถานที่ราชการ	2,395	10.24
3200 อุตสาหกรรม/แหล่งรับซื้อผลผลิต	12	0.05
3300 เขตการใช้พื้นที่เฉพาะ	18	0.08

แผนการใช้ที่ดินตำบลบ้านเหล่า อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

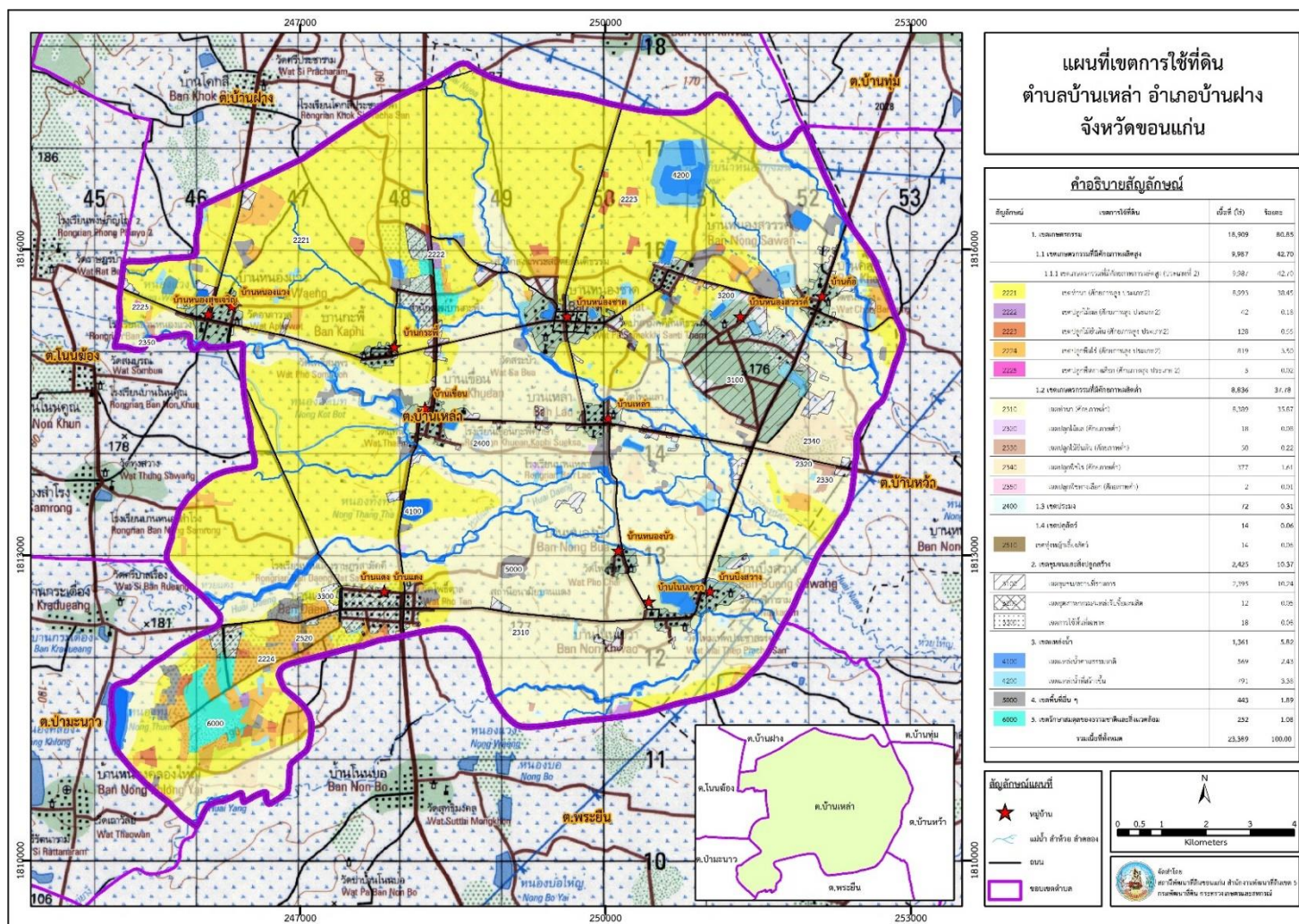
ตารางที่ 6-1 (ต่อ)

เขตการใช้ที่ดิน	เนื้อที่	
	ไร่	ร้อยละ
3. เขตแหล่งน้ำ	1,361	5.82
4100 เขตแหล่งน้ำตามธรรมชาติ	569	2.43
4200 เขตแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น	791	3.38
4. เขตพื้นที่อื่นๆ	443	1.89
5000 เขตพื้นที่อื่นๆ	2,769	7.10
5. เขตรักษาสมดุขของธรรมชาติและสิ่งแวดลอม	252	1.08
6000 เขตรักษาสมดุขของธรรมชาติและสิ่งแวดลอม	252	1.08
รวมทั้งหมด	23,389	100.00

หมายเหตุ: เนื้อที่คำนวณด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

แผนการใช้ที่ดินตำบลบ้านเหล่า อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

รูปที่ 6-1 เขตการใช้ที่ดินตำบลบ้านเหล่า อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

บทที่ 7

การขับเคลื่อนแผนการใช้ที่ดิน

7.1 ขั้นตอนการดำเนินงาน

ภายหลังการจัดทำแผนการใช้ที่ดินตำบลเหล่า อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่นแล้วจะต้องดำเนินการดังต่อไปนี้

7.1.1 จัดทำเป้าหมายการดำเนินงานและงบประมาณและกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะดำเนินการในปีงบประมาณ 2568 ถึง 2572

7.1.2 นำแผนการใช้ที่ดินตำบลสวนหม่อน ไปเสนอต่อองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเหล่า เพื่อมีมติให้ความร่วมมือในกิจกรรมพัฒนาที่ดินดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในแผน และได้รับการเชื่อมโยงสู่แผนพัฒนาตำบล

7.1.3 สถานีพัฒนาที่ดินขอนแก่น เสนอเป้าหมายและงบประมาณให้รายงานมายังกรมพัฒนาที่ดิน

7.1.4 กรมพัฒนาที่ดินพิจารณาสนับสนุนงบประมาณกิจกรรมและโครงการตามเป้าหมายที่กำหนดในแผนการใช้ที่ดิน

7.1.5 สถานีพัฒนาที่ดินขอนแก่น นำเสนอต่อที่ประชุมจังหวัด/อำเภอ เพื่อสร้างการรับรู้และประชาสัมพันธ์ให้หน่วยงานอื่น นำโครงการภายใต้หน่วยงานมาพัฒนาพื้นที่ตามแผนการใช้ที่ดินกำหนด

7.2 กิจกรรมที่จะดำเนินการของกรมพัฒนาที่ดิน

งบประมาณที่กำหนดไว้เป็นการประมาณเบื้องต้น อาจมีการเปลี่ยนแปลงตามที่ได้รับการจัดสรรให้ดำเนินการ (ตารางที่ 7-1)

7.2.1 เขตเกษตรกรรม

1) เขตทำนา มีแผนงาน/โครงการ ดังนี้

1.1) การปรับปรุงบำรุงดิน

- (1) โครงการส่งเสริมการผลิตและการใช้สารอินทรีย์
- (2) ผลิตน้ำหมักชีวภาพ พด.2
- (3) ผลิตและจัดหาเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด
- (4) ส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดินด้วยปุ๋ยพืชสด
- (5) โครงการไถกลบตอซังเพื่อเพิ่มอินทรีย์วัตถุและแร่ธาตุในดิน
- (6) สนับสนุนปัจจัยการผลิตปุ๋ยหมัก พด.1
- (7) ส่งเสริมการผลิตปุ๋ยหมัก
- (8) การพัฒนากลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร

-
- (9) การจัดหาปุ๋ยโดโลไมต์
  - (10) การส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงพื้นที่ดินกรด
  - 1.2) การบริหารจัดการน้ำ
    - (1) โครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน
  - 1.3) การฟื้นฟูและป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน
    - (1) การปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ
  - 2) เขตปลูกไม้ผล เขตปลูกไม้ยืนต้น เขตปลูกพืชไร่ และเขตปลูกพืชทางเลือก มีแผนงาน/โครงการ ดังนี้
    - 2.1) การปรับปรุงบำรุงดิน
      - (1) โครงการส่งเสริมการผลิตและการใช้สารอินทรีย์
      - (2) ผลิตและจัดหาเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด
      - (3) ส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดินด้วยปุ๋ยพืชสด
      - (4) สนับสนุนปัจจัยการผลิตปุ๋ยหมัก พด.1
      - (5) ส่งเสริมการผลิตปุ๋ยหมัก
      - (6) พัฒนากลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ทดแทนสารเคมีทางการเกษตร
      - (7) การจัดหาปุ๋ยโดโลไมต์
      - (8) การส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดินพื้นที่ดินกรด
    - 2.2) การบริหารจัดการน้ำ
      - (1) การก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน
    - 2.3) การฟื้นฟูและป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน
      - (1) โครงการผลิตหญ้าแฝกเพื่อปลูก
  - 3) เขตประมง มีแผนงาน/โครงการ ดังนี้
    - 3.1) การปรับปรุงบำรุงดิน
      - (1) ผลิตน้ำหมักชีวภาพ พด.6 จุลินทรีย์ผลิตสารบำบัดน้ำเสีย
      - (2) โครงการส่งเสริมการผลิตและการใช้สารอินทรีย์
  - 4) เขตปศุสัตว์ มีแผนงาน/โครงการ ดังนี้
    - 3.1) การปรับปรุงบำรุงดิน
      - (1) โครงการส่งเสริมการผลิตและการใช้สารอินทรีย์
      - (2) ผลิตและจัดหาเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด
      - (3) ส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดินด้วยปุ๋ยพืชสด
      - (4) สนับสนุนปัจจัยการผลิตปุ๋ยหมัก พด.1
      - (5) ส่งเสริมการผลิตปุ๋ยหมัก
-

7.3 กิจกรรมที่จะดำเนินงานของหน่วยงานอื่น

การดำเนินงานของหน่วยงานอื่น อาจมีการเปลี่ยนแปลงตามเป้าหมายที่ทางหน่วยงานอื่น ได้รับการจัดสรรให้ดำเนินการนั้นๆ (ตารางที่ 7-2)

7.3.1 เขตเกษตรกรรม

1) เขตทำนา มีกิจกรรมที่ขอการสนับสนุนจากส่วนราชการอื่น ดังนี้

(1) ใช้ตลาดนำการผลิตในการเลือกชนิดพืชหลังนาและหาตลาดรองรับ (สำนักงานพาณิชย์ จังหวัดขอนแก่น/สำนักงานสหกรณ์จังหวัดขอนแก่น)

(2) จัดอบรมถ่ายทอดความรู้เรื่องการใช้พันธุ์ข้าว (กรมการข้าว)

(3) จัดอบรมถ่ายทอดความรู้เรื่องการป้องกันกำจัดศัตรูข้าวและการจัดการโรค/แมลง (กรมการข้าว)

(4) ถ่ายทอดองค์ความรู้เรื่องการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว (กรมการข้าว)

(5) ถ่ายทอดองค์ความรู้การแปรรูปข้าวและบรรจุภัณฑ์ (กรมส่งเสริมการเกษตร/กรมส่งเสริม สหกรณ์)

2) เขตปลูกไม้ผล เขตปลูกไม้ยืนต้น เขตปลูกพืชไร่ และเขตปลูกพืชทางเลือก มีกิจกรรม ที่ขอการสนับสนุนจากส่วนราชการอื่น ดังนี้

(1) ใช้ตลาดนำการผลิตในการเลือกชนิดพืชและหาตลาดรองรับ ทั้งในเขตที่เหมาะสมและ ในเขตที่ไม่เหมาะสมและต้องการปรับเปลี่ยนชนิดพืช (สำนักงานพาณิชย์จังหวัดขอนแก่น/สำนักงานสหกรณ์ จังหวัดขอนแก่น)

(2) การอบรมให้ความรู้การเข้าสู่กระบวนการรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรปลอดภัย (GAP) (กรมวิชาการเกษตร)

(3) จัดอบรมถ่ายทอดความรู้การทำเกษตรผสมผสานตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง (กรมส่งเสริมการเกษตร)

(4) สนับสนุนการขุดเจาะน้ำบาดาลเพื่อการเกษตร (กรมทรัพยากรน้ำบาดาล)

(5) จัดอบรมถ่ายทอดองค์ความรู้เกษตรกรรมยั่งยืน (เกษตรและสหกรณ์จังหวัดขอนแก่น)

3) เขตประมง มีกิจกรรมที่ขอการสนับสนุนจากส่วนราชการอื่น ดังนี้ ส่งเสริม/สนับสนุน พันธุ์สัตว์ ความรู้ด้านการเลี้ยงปลา การทำอาหารปลา (สำนักงานประมงจังหวัดจังหวัดขอนแก่น)

4) เขตปศุสัตว์ กิจกรรมที่ขอการสนับสนุนจากส่วนราชการอื่น ดังนี้ ส่งเสริม/สนับสนุนการปลูก หญ้าเลี้ยงสัตว์ (สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด)

7.3.2 เขตแหล่งน้ำ มีกิจกรรมที่ขอการสนับสนุนจากส่วนราชการอื่น ดังนี้

1.1) สนับสนุนการพัฒนาเพื่อเพิ่มพื้นที่กักเก็บน้ำ (สำนักงานชลประทานขอนแก่น)

1.2) สนับสนุนการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ (ประมงจังหวัดขอนแก่น)

7.4 ความต้องการของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จากการดำเนินการจัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเหล่า เมื่อวันที่ 11 กันยายน 2567 ประชาชนมีความต้องการที่จะให้ดำเนินการแก้ไขปัญหาดินเสื่อมโทรมและฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดิน ต้องการพัฒนาชุดความรู้เพื่อพัฒนาอาชีพทางการเกษตร และการออกเอกสารสิทธิ์ในที่ดินทำกิน รวมถึงต้องการลดและเลิกใช้สารเคมีทางการเกษตร และต้องการลดต้นทุนการผลิตภาคเกษตรกรรม

เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนและการแก้ไขปัญหาเชิงพื้นที่ของตำบลบ้านเหล่า กรมพัฒนาที่ดินได้วิเคราะห์เบื้องต้น ดังต่อไปนี้

ปัญหาของตำบลบ้านเหล่า ในภาพรวมสรุปได้ว่า มีปัญหาสำคัญ 2 ประการ 1) ขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร ไม่มีระบบส่งน้ำจากแหล่งน้ำ ต้องการขุดลอกพื้นที่แหล่งน้ำเดิม 2) ดินเสื่อมสภาพ ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ รองลงมาคือ ราคาผลผลิตภาคการเกษตรต่ำ และประชาชนบางกลุ่มไม่มีเอกสารสิทธิ์ในที่ดินทำกิน รวมถึงมีการใช้สารเคมีในปริมาณที่มาก และต้นทุนการผลิตภาคเกษตรกรรมสูง ปัญหาดังกล่าวนี้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของราษฎรในชุมชนโดยรวม

ในกรณีของปัญหาความเสื่อมโทรมของที่ดินนั้นจะรวมถึง 1) ดินเสื่อมสภาพดินขาดความอุดมสมบูรณ์ 2) การชะล้างพังทลายของดิน 3) ดินเค็ม จากการวิเคราะห์การชะล้างพังทลายในเขตการใช้ที่ดินของตำบลบ้านเหล่า ซึ่งมีเนื้อที่รวม 38,389 ไร่ นั้นพบว่า ระดับการสูญเสียของดินในระดับที่น้อย 0-2 ตัน/ไร่/ปี ประมาณ 22,517 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 96.27 ของพื้นที่ตำบล ระดับที่ปานกลาง 2-5 ตัน/ไร่/ปี ประมาณ 813 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 3.84 ของพื้นที่ตำบล ระดับที่รุนแรง 5-15 ตัน/ไร่/ปี ประมาณ 59 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.25 ของพื้นที่ตำบล (รูปที่ 7-1)

ในกรณีของปัญหาความเสื่อมโทรมของดินนั้น ซึ่งตำบลบ้านเหล่า มีปัญหาคือ ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ดินเค็ม การชะล้างพังทลายของดินนับเป็นปัญหารุนแรงในพื้นที่ทำการเกษตรที่มีลักษณะพื้นที่ลุ่มๆ ดอนๆ การชะล้างพังทลายของดินจะเริ่มเกิดขึ้นรุนแรงในพื้นที่ที่มีความลาดชันตั้งแต่ 5 เปอร์เซ็นต์ขึ้นไปที่ใช้ปลูกพืชโดยไม่มีการจัดการด้านอนุรักษ์ดินและน้ำที่เหมาะสม การชะล้างพังทลายทำให้เกิดการสูญเสียหน้าดินสมบัติทางเคมีและกายภาพของดินเสื่อมลงกลายเป็นพื้นที่เสื่อมโทรมที่ไม่สามารถเพาะปลูกพืชได้ นอกจากนั้นยังส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ เช่น แม่น้ำลำธาร เขื่อน และอ่างเก็บน้ำชลประทานตื้นเขิน ความอุดมสมบูรณ์ของดินต่ำ ปริมาณอินทรีย์วัตถุธาตุอาหารโพแทสเซียมและฟอสฟอรัสที่เป็นประโยชน์ต่อพืชอยู่ในเกณฑ์ต่ำและต่ำมาก ความสามารถในการดูดซับธาตุอาหารและแลกเปลี่ยนธาตุอาหารต่ำมาก เมื่อมีการใส่ปุ๋ยเคมีลงไปทำให้เกิดการสูญเสียไปกับดินได้ง่าย ทำให้การตอบสนองต่อการใส่ปุ๋ยเคมีของพืชน้อย รวมทั้งการปลูกพืชต่อกันเวลานานโดยไม่มีการปรับปรุงบำรุงดินหรือเพิ่มความอุดมสมบูรณ์แก่ดิน ทำให้ความอุดมสมบูรณ์ของดินลดลง

นอกจากนี้ปัญหาทรัพยากรดินทางการเกษตรตามสภาพธรรมชาติในพื้นที่ปัญหาหลักที่พบเป็นดินเค็ม มีเนื้อที่ 9,932 ไร่ หรือร้อยละ 42.46 ของเนื้อที่ตำบล ทำให้ส่งผลกระทบต่อพื้นที่การเพาะปลูก เนื่องจากมีปริมาณเกลือที่ละลายได้อยู่ในดินมากเกินไปจนส่งผลกระทบต่อการเจริญเติบโตของพืช ดินเค็มที่มีปริมาณโซเดียมมากเกินไป จะทำให้สมบัติทางกายภาพของดินเสีย อนุภาคดินไม่เกาะตัว เกิดการพังกระจายได้ง่าย ดินแน่นทึบ น้ำซึมผ่านได้ยาก ทำให้เกิดปัญหาต่อการระบายน้ำ และการชะล้างเกลือออกจากดิน โดยผลการประเมินความเหมาะสมของพื้นที่ตำบลบ้านเหล่า มีพื้นที่สำหรับการปลูกข้าว และพืชอยู่ในระดับความเหมาะสมปานกลาง และระดับความเหมาะสมน้อย จากข้อจำกัดการใช้ที่ดินดังกล่าวข้างต้นจึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งในการพัฒนาปรับปรุงและมีมาตรการเฉพาะเพื่อเพิ่มผลผลิตการเกษตรกรรมในพื้นที่ให้สูงขึ้น

ในกรณีของการขาดแคลนน้ำในการทำเกษตรตำบลบ้านเหล่า ปัญหาที่สำคัญคือความแห้งแล้ง ประชาชนในชนบทส่วนใหญ่ขาดเสถียรภาพในการบริหารจัดการน้ำให้เพียงพอในการทำเกษตรได้ตลอดปี และ มีผลจากการทับถมของตะกอนดินในแหล่งน้ำจนตื้นเขิน การที่ประชากรเพิ่มขึ้น กิจกรรมที่ต้องใช้น้ำเพิ่มขึ้น ทำการเกษตรเพิ่มขึ้น รวมทั้งเหตุการณ์ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ เช่น ปริมาณฝนน้อยกว่าปกติ ฝนทิ้งช่วง จนเกิดความแห้งแล้ง การขาดแคลนน้ำจึงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง จึงมีข้อเสนอเร่งด่วนในการจัดการน้ำโดยวิธีการต่างๆ ให้เพียงพอกับความต้องการ

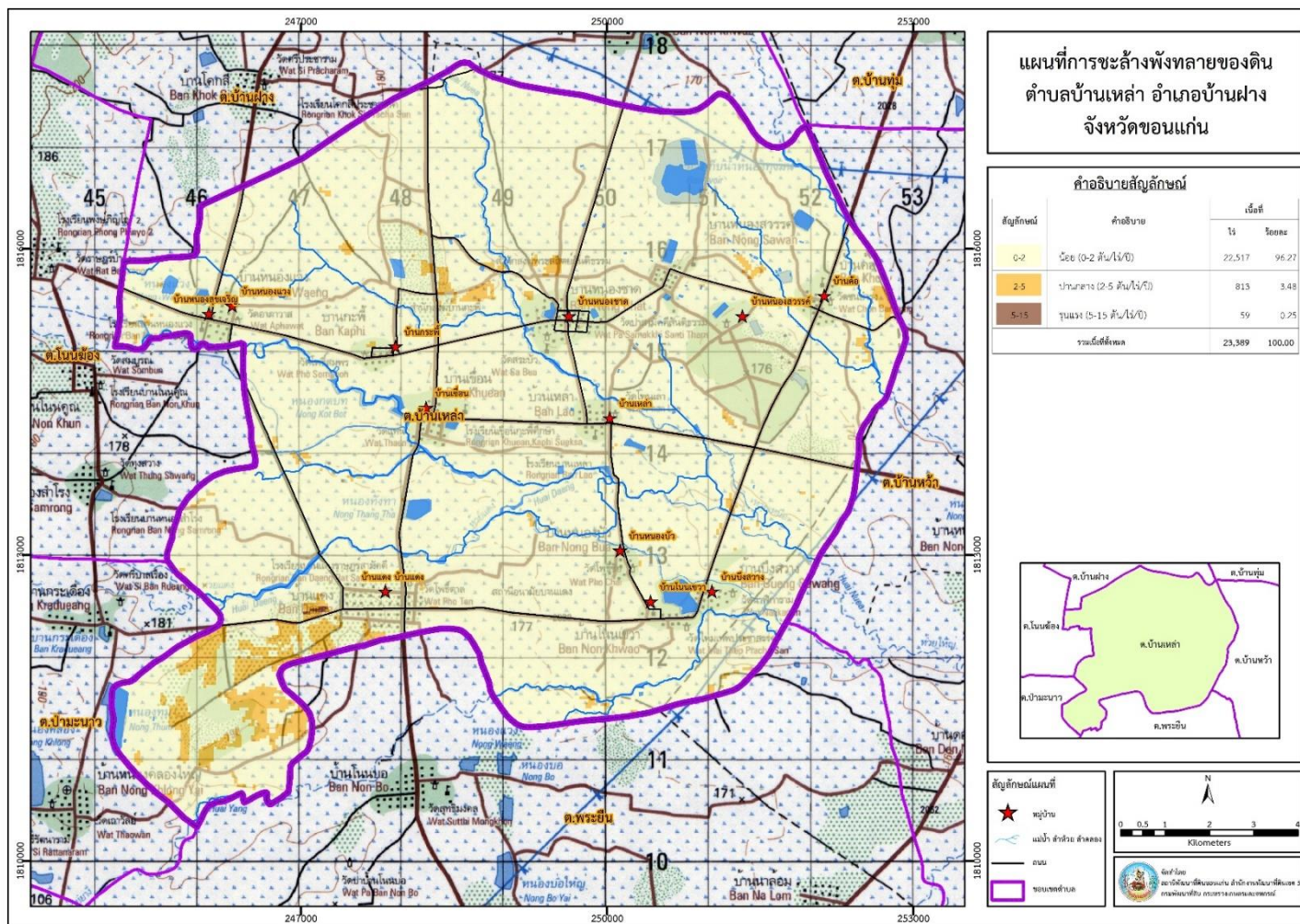
ประเด็นหลักจากข้อเสนอให้แก้ไขปัญหาระเบิดขาดแคลนน้ำ และแหล่งน้ำตื้นเขิน จะสรุปได้ว่ามี 6 ประการ คือ

- 1) การพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ
- 2) การก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน
- 3) การเพิ่มแหล่งน้ำด้วยระบบสูบน้ำพลังงานแสงอาทิตย์
- 4) ระบบท่อส่งน้ำเพื่อการเกษตร
- 5) การขุดเจาะน้ำบาดาล
- 6) ขุดลอก

เพื่อตอบสนองข้อเสนอดังกล่าว จากการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นที่มีอยู่ในปัจจุบันพบว่า “การพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำไม่สามารถดำเนินการแก้ปัญหาหมู่บ้านใดหมู่บ้านหนึ่งหรือใช้วิธีการใดวิธีการหนึ่งแล้วจะแก้ปัญหการขาดแคลนน้ำทั้งตำบลได้โดยสิ้นเชิง การก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานควบคู่กับการขุดเจาะน้ำบาดาล สามารถสร้างเสถียรภาพในการบริหารจัดการน้ำได้โดยสามารถกักเก็บน้ำไว้ใช้ได้ตลอดทั้งปี ทำให้เกษตรกรลดต้นทุนการผลิตได้ ”

แผนการใช้ที่ดินตำบลบ้านเหล่า อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

รูปที่ 7-1 แผนที่การชะล้างพังทลายของดินตำบลบ้านเหล่า อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

แผนการใช้ที่ดินตำบลบ้านเหล่า อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

ตารางที่ 7-1 กิจกรรมที่จะดำเนินการของกรมพัฒนาที่ดิน

เขตการใช้ที่ดิน (เกษตรกรรม)	แผนงาน/โครงการ	งบประมาณ (บาท)
1. เขตทำนา เนื้อที่ 8,7836 ไร่	1. การปรับปรุงบำรุงดิน	521,250
	1.1 โครงการส่งเสริมการผลิตและการใช้สารอินทรีย์	3,250
	1.2 ผลิตน้ำหมักชีวภาพ พด.2	6,500
	1.3 ผลิตและจัดหาเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด	297,500
	1.4 ส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดินด้วยปุ๋ยพืชสด	30,000
	1.5 โครงการไถกลบตอซังเพื่อเพิ่มอินทรีย์วัตถุและแร่ธาตุในดิน	50,000
	1.6 สนับสนุนปัจจัยการผลิตปุ๋ยหมัก พด.1	34,000
	1.7 ส่งเสริมการผลิตปุ๋ยหมัก	1,500
	1.8 พัฒนากลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ทดแทนสารเคมีทางการเกษตร	9,750
	1.9 การจัดหาปุ๋ยอินโดไมต์	85,000
	1.10 การส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดินพื้นที่ดินกรด	3,750
	2. การบริหารจัดการน้ำ	587,500
	2.1 การก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน	187,000
	2.2 โครงการจัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำบนพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมทางการเกษตรตาม Agri-map	400,000
	3. การฟื้นฟูและป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน	120,000
	3.1 การปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ	120,000

แผนการใช้ที่ดินตำบลบ้านเหล่า อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

ตาราง 7-1 (ต่อ)

เขตการใช้ที่ดิน (เกษตรกรรม)	แผนงาน/โครงการ	งบประมาณ (บาท)
2. เขตปลูกไม้ผล เนื้อที่ 42 ไร่	1. การปรับปรุงบำรุงดิน	218,250
3. เขตปลูกไม้ยืนต้น เนื้อที่ 128 ไร่	1.1 โครงการส่งเสริมการผลิตและการใช้สารอินทรีย์	3,250
4. เขตปลูกพืชไร่ เนื้อที่ 819 ไร่	1.2 ผลิตและจัดหาเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด	148,750
5. เขตปลูกพืชทางเลือก เนื้อที่ 5 ไร่	1.3 ส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดินด้วยปุ๋ยพืชสด	15,000
	1.4 สนับสนุนปัจจัยการผลิตปุ๋ยหมัก พด.1	25,500
	1.5 ส่งเสริมการผลิตปุ๋ยหมัก	1,500
	1.6 พัฒนากลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ทดแทนสารเคมีทางการเกษตร	6,500
	1.7 การจัดหาปุ๋ยอินโดไมต์	17,000
	1.8 การส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดินพื้นที่ดินกรด	750
	2. การฟื้นฟูและป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน	30,000
	3.1 โครงการผลิตหญ้าแฝกเพื่อปลูก	30,000
6. เขตประมง เนื้อที่ 72 ไร่	1. การปรับปรุงบำรุงดิน	22,750
	1.1 ผลิตน้ำหมักชีวภาพ พด.6 จุลินทรีย์ผลิตสารบำบัดน้ำเสีย	13,000
	1.2 โครงการส่งเสริมการผลิตและการใช้สารอินทรีย์	9,750

แผนการใช้ที่ดินตำบลบ้านเหล่า อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

ตาราง 7-1 (ต่อ)

เขตการใช้ที่ดิน (เกษตรกรรม)	แผนงาน/โครงการ	งบประมาณ (บาท)
7. เขตปศุสัตว์ เนื้อที่ 14 ไร่	1. การปรับปรุงบำรุงดิน	28,050
	1.1 โครงการส่งเสริมการผลิตและการใช้สารอินทรีย์	1,300
	1.2 ผลิตและจัดหาเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด	14,875
	1.3 ส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดินด้วยปุ๋ยพืชสด	3,000
	1.4 สนับสนุนปัจจัยการผลิตปุ๋ยหมัก พด.1	8,500
	1.5 ส่งเสริมการผลิตปุ๋ยหมัก	375
รวมเขตเกษตรกรรม	1. การปรับปรุงบำรุงดิน	781,300
	2. การฟื้นฟูและป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน	30,000
	3. การบริหารจัดการน้ำ	587,000
รวมแผนงาน/โครงการ		1,398,300

ตารางที่ 7-2 กิจกรรมที่จะดำเนินงานของหน่วยงาน

เขตการใช้ที่ดิน	กิจกรรมที่ขอการสนับสนุนจากส่วนราชการอื่น
1. เขตเกษตรกรรม	การแก้ปัญหาดินเสื่อมโทรม ฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดิน และเพิ่มศักยภาพการผลิต
1. เขตทำนา เนื้อที่ 8,993 ไร่	1) โครงการส่งเสริมและพัฒนาสหกรณ์/กลุ่มเกษตรกรให้มีความเข้มแข็งตามศักยภาพ (สนง.สหกรณ์จังหวัด)
2. เขตปลูกไม้ผล เนื้อที่ 42 ไร่	2) โครงการเกษตรอินทรีย์ (ศูนย์วิจัยพืชไร่จังหวัด)
3. เขตปลูกไม้ยืนต้น เนื้อที่ 128 ไร่	3) โครงการศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตภาคเกษตร (ศูนย์วิจัยพืชไร่จังหวัด)
4. เขตปลูกพืชไร่ เนื้อที่ 819 ไร่	4) โครงการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรม (ศูนย์วิจัยพืชไร่จังหวัด)
5. เขตปลูกพืชทางเลือก เนื้อที่ 5 ไร่	5) โครงการการบริหารความหลากหลายชีวภาพ (ศูนย์วิจัยพืชไร่จังหวัด)
	6) โครงการพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer)
	7) โครงการส่งเสริมเกษตรกรทฤษฎีใหม่ในเขตปฏิรูปที่ดิน (สนง.การปฏิรูปที่ดินจังหวัด)
	8) โครงการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ (สนง.การปฏิรูปที่ดินจังหวัด)
	9) โครงการพัฒนาเกษตรกรยั่งยืน (สนง.การปฏิรูปที่ดินจังหวัด)
	10) โครงการพัฒนาธุรกิจชุมชนในเขตปฏิรูปที่ดิน (สนง.การปฏิรูปที่ดิน)
	11) โครงการส่งเสริมเกษตรกรทฤษฎีใหม่ (สนง.การปฏิรูปที่ดินจังหวัด)
	12) โครงการมันสำปะหลังพันธุ์ดี (ศูนย์วิจัยพืชไร่จังหวัด)

ตารางที่ 7-2 (ต่อ)

เขตการใช้ที่ดิน	กิจกรรมที่ขอการสนับสนุนจากส่วนราชการอื่น
	การปรับปรุงที่ดินและเปลี่ยนกิจกรรมการผลิต 1) โครงการพัฒนาเครือข่ายงานส่งเสริมการเกษตร (สนง.เกษตรจังหวัด) 2) โครงการเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพองค์กรเกษตรกร (สนง.เกษตรจังหวัด) 3) โครงการขับเคลื่อนการดำเนินงานส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจชุมชน (สนง.เกษตรจังหวัด) 4) โครงการส่งเสริมเกษตรกรรมทางเลือก (สนง.เกษตรจังหวัด) 5) โครงการส่งเสริมการใช้เครื่องจักรกลทางการเกษตร (สนง.เกษตรจังหวัด) 6) โครงการส่งเสริมเกษตรผสมผสาน (สนง.เกษตรจังหวัด) 7) โครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร (สนง.เกษตรจังหวัด) 8) โครงการพัฒนาตลาดสินค้าเกษตร (สนง.เกษตรจังหวัด) 9) โครงการธนาคารสินค้าเกษตร (สนง.เกษตรจังหวัด) 10) โครงการผลิตพันธุ์พืชและปัจจัยการผลิต (สนง.เกษตรจังหวัด) 11) โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ 12) โครงการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม 13) โครงการผลิตและสนับสนุนหัวเชื้อจุลินทรีย์ควบคุมศัตรูพืช (ศูนย์ส่งเสริมเทคโนโลยีการเกษตรด้านอารักขาพืช จังหวัด) 14) โครงการสนับสนุนการผลิตจุลินทรีย์ควบคุมศัตรูพืชทดแทนการใช้สารเคมี

ตารางที่ 7-2 (ต่อ)

เขตการใช้ที่ดิน	กิจกรรมที่ขอการสนับสนุนจากส่วนราชการอื่น
6. เขตประมง เนื้อที่ 72 ไร่	1) โครงการสร้างความเข้มแข็งกลุ่มการผลิตด้านการเกษตร (กรมประมง)
7. เขตปศุสัตว์ เนื้อที่ 14 ไร่	2) โครงการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพเพื่อแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของเกษตรกร (กรมประมง)
	3) โครงการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์แบบแปลงใหญ่ (สนง.ปศุสัตว์จังหวัด)
	4) โครงการส่งเสริมการใช้เครื่องจักรกลการเกษตรทดแทนแรงงานเกษตร (สนง.ปศุสัตว์จังหวัด)
	5) โครงการขุดเจาะบ่อบาดาลเพื่อการเกษตร (กรมทรัพยากรน้ำบาดาล)
2. เขตแหล่งน้ำ เนื้อที่ 1,361 ไร่	1) โครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาแหล่งน้ำชลประทาน (กรมชลประทาน)
	2) โครงการพัฒนาระบบชลประทานด้วยนวัตกรรม (กรมชลประทาน)
	3) โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการกักเก็บน้ำ (กรมชลประทาน)

แผนการใช้ที่ดินตำบลบ้านเหล่า อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

ตาราง 7-3 เป้าหมายการดำเนินงานและงบประมาณโครงการนำร่อง ตำบลบ้านเหล่า อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น แผน 5 ปี (พ.ศ. 2568-2572)

เขตการใช้ที่ดิน	งาน/โครงการ/กิจกรรม	หน่วย นับ	เป้าหมาย					รวม	งบประมาณ					รวม	หน่วยงาน รับผิดชอบ
			2568	2569	2570	2571	2572		2568	2569	2570	2571	2572		
	1. การปรับปรุงบำรุงดิน														
เขตเกษตรกรรม	1.1 โครงการส่งเสริมการผลิตและการใช้สารอินทรีย์	ราย	338	338	338	338	338	1,690	17,550	17,550	17,550	17,550	17,550	87,750	พด.
เขตทำนา/พืชไร่/ ไม้ยืนต้น/ไม้ผล	1.2 ผลิตน้ำหมักชีวภาพ พด.2	ลิตร	500	500	500	500	500	2,500	6,500	6,500	6,500	6,500	6,500	32,500	พด.
เขตนาข้าว/พืชไร่/ ไม้ผล/ไม้ยืนต้น	1.3 ผลิตและจัดหาเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด	ตัน	15.5	15.5	15.5	15.5	15.5	77.5	461,125	461,125	461,125	461,125	461,125	2,305,625	พด.
เขตเกษตรกรรม	1.4 ส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดินด้วยปุ๋ยพืชสด	ไร่	3,200	3,200	3,200	3,200	3,200	16,000	48,000	48,000	48,000	48,000	48,000	240,000	พด.
เขตทำนา	1.5 โครงการไถกลบตอซังเพื่อเพิ่มอินทรีย์วัตถุและ แร่ธาตุในดิน	ไร่	200	200	200	200	200	1,000	50,000	50,000	50,000	50,000	50,000	250,000	พด.
เขตทำนา/เขตปลูก พืชไร่/ไม้ผล/ ไม้ยืนต้น/ปศุสัตว์	1.6 สนับสนุนปัจจัยการผลิตปุ๋ยหมัก พด.1	ตัน	20	20	20	20	20	100	68,000	68,000	68,000	68,000	68,000	340,000	พด.
เขตทำนา/เขตปลูก พืชไร่/ไม้ผล/ไม้ยืนต้น	1.7 ส่งเสริมการผลิตปุ๋ยหมัก	ไร่	225	225	225	225	225	1,125	3,375	3,375	3,375	3,375	3,375	16,875	พด.
เขตทำนา/เขตปลูก พืชไร่/ไม้ผล/ไม้ยืนต้น	1.8 พัฒนากลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ทดแทน สารเคมีทางการเกษตร	กลุ่ม	1	1	1	1	1	5	3,250	3,250	3,250	3,250	3,250	16,250	พด.
เขตเกษตรกรรม	1.9 การจัดหาปูนโดโลไมต์	ตัน	60	60	60	60	60	300	102,000	102,000	102,000	102,000	102,000	510,000	พด.
เขตเกษตรกรรม	1.10 การส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดินพื้นที่ดินกรด	ไร่	300	300	300	300	300	1500	4,500	4,500	4,500	4,500	4,500	22,500	พด.
เขตประมง	1.11 น้ำหมักชีวภาพ พด.6 จุลินทรีย์ผลิตสารบำบัด น้ำเสีย	ลิตร	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	5,000	13,000	13,000	13,000	13,000	13,000	65,000	พด.

แผนการใช้ที่ดินตำบลบ้านเหล่า อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

ตาราง 7-3 (ต่อ)

เขตการใช้ที่ดิน	งาน/โครงการ/กิจกรรม	หน่วย นับ	เป้าหมาย					รวม	งบประมาณ					รวม	หน่วยงาน รับผิดชอบ
			2568	2569	2570	2571	2572		2568	2569	2570	2571	2572		
	2. การบริหารจัดการน้ำ														
เขต เกษตรกรรม	2.1 โครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขต ชลประทาน	บ่อ	15	15	15	15	15	75	347,250	347,250	347,250	347,250	347,250	1,736,250	พต.
เขต เกษตรกรรม	2.2 โครงการจัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำบนพื้นที่ ที่ไม่เหมาะสมทางการเกษตรตาม Agri-map	ไร่	200	200	200	200	200	1,000	400,000	400,000	400,000	400,000	400,000	2,000,000	พต.
	3. การฟื้นฟูและป้องกันการชะล้างพังทลาย ของดิน														
เขต เกษตรกรรม, เขตแหล่งน้ำ	3.1 โครงการผลิตหญ้าแฝกเพื่อปลูก	กล้า	150,000	150,000	150,000	150,000	150,000	750,000	180,000	180,000	180,000	180,000	180,000	900,000	พต.

หมายเหตุ: งบประมาณที่กำหนดไว้นี้เป็นการประมาณเบื้องต้น อาจมีการเปลี่ยนแปลงตามที่ได้รับการจัดสรรให้ดำเนินการ

เอกสารอ้างอิง

- กรมการพัฒนาชุมชน. 2567. ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.)รายจังหวัด รายอำเภอ และรายตำบล ปี 2565. แหล่งที่มา :<https://ebmn.cdd.go.th/>, 25 กุมภาพันธ์ 2567.
- กรมทรัพยากรน้ำบาดาล. 2567. ปริมาณน้ำและจำนวนบ่อบาดาล ปี 2565. แหล่งที่มา : <http://app.dgr.go.th/newpasutara/xml/search.php>, 26 พฤษภาคม 2567.
- กรมส่งเสริมการเกษตร. 2566. จำนวนครัวเรือนเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกร จำแนกรายจังหวัด รายอำเภอ และรายตำบล (ณ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2567). แหล่งที่มา : <http://mvos2.gistda.or.th/>, 1 มีนาคม 2567
- กรมอุตุนิยมวิทยา. 2567. สถิติภูมิอากาศคาบ 30 ปี (พ.ศ. 2537-2566). กรมอุตุนิยมวิทยา กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, กรุงเทพฯ.
- กองนโยบายและแผนการใช้ที่ดิน. 2567. แผนที่สภาพการใช้ที่ดิน ปี 2566 (ไฟล์ข้อมูล). กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพฯ.
- กองสำรวจดินและวิจัยทรัพยากรดิน. 2567. แผนที่ทรัพยากรดิน (ไฟล์ข้อมูล). กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพฯ.
- บัณฑิต ต้นศิริ และ คำรณ ไทรพิภ. 2542. คู่มือการประเมินคุณภาพที่ดิน (Qualitative Land Evaluations) สำหรับพืชเศรษฐกิจ. กองวางแผนการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพฯ.
- สำนักเทคโนโลยีการสำรวจและทำแผนที่. 2567. แผนที่ขอบเขตตำบล ปี 2564 (ไฟล์ข้อมูล). กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพฯ.
- สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง. 2567. รายงานสถิติจำนวนประชากรและบ้าน รายจังหวัด รายอำเภอ และรายตำบล (ณ เดือนธันวาคม พ.ศ. 2566). แหล่งที่มา : <https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statyear/#/TableTemplate/Area/statpop>, 1 มีนาคม 2567.
- องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน. 2567. วิสัยทัศน์/พันธกิจ. แหล่งที่มา : https://www.suanmon.go.th/?page_id=886, 16 สิงหาคม 2567

ภาคผนวก

ภาพกิจกรรมกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (Participatory Rural Appraisal:PRA)

ตำบลบ้านเหล่า อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา

นายบุญช่วย ช่วยระดม

นางปราณี สีหพันธ์

นายชุมพร ศาสตราวาทะ

ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 5

ผู้เชี่ยวชาญด้านวางระบบการพัฒนาที่ดิน

ผู้อำนวยการกลุ่มวางแผนการใช้ที่ดิน

ผู้เรียบเรียงและจัดทำ

นางสุกัญญา ทวีกิจ

นางสาวกาญจนาพร รุ่งจัก

นายณัฐดนัย โนนน

นางสาวปานปริญา ผลสวิง

ผู้อำนวยการสถานีพัฒนาที่ดินขอนแก่น

นักวิชาการเกษตรปฏิบัติการ

นักวิชาการเกษตร

นักวิชาการเกษตร

สถานีพัฒนาที่ดินขอนแก่น
สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 5
กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์